

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ROZŠIŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE PO ROCE 2007

Autor práce: Jana Seltsamová

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinované studium

Vedoucí práce: Ing. Jiří Dušek

Katedra: Katedra společenských věd

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Duškovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 METODIKA A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	6
2 HISTORIE EVROPSKÉ INTEGRACE	7
2.1 První kroky k evropské integraci	8
2.2 Rozšiřování ES/EU	8
3 POSTUP ROZŠÍŘOVÁNÍ A PODMÍNKY PRO ROZŠÍŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE A TZV. KODAŇSKÁ KRITÉRIA	12
3.1 Kodaňská kritéria	12
3.2 Proces rozšíření	13
3.3 Nástroj předvstupní pomoci	16
4 ROZŠÍŘENÍ EVROPSKÉ UNIE O BULHARSKO A RUMUNSKO	18
4.1 Bulharsko	19
4.1.1 Geografická charakteristika	19
4.1.2 Historie evropské integrace v Bulharsku	20
4.2 Rumunsko	20
4.2.1 Geografická charakteristika	21
4.2.2 Historie a problémy evropské integrace v Rumunsku	22
4.3 Důsledky vstupu Bulharska a Rumunska do Evropské unie	24
5 KANDIDÁTSKÁ ZEMĚ TURECKO	26
5.1 Geografická charakteristika	27
5.2 Jednání s Evropskou unií	27
5.3 Turecká invaze na Kypr	28
5.4 Plnění přístupových kritérií	30
5.5 Pro a proti vstupu Turecka do Evropské unie.....	31
5.5.1 Ekonomické aspekty	31
5.5.2 Kulturní a náboženská odlišnost	32
6 KANDIDÁTSKÁ ZEMĚ CHORVATSKO	35
6.1 Geografická charakteristika	35
6.2 Vznik samostatného Chorvatska – rozpad Jugoslávie.....	35
6.2.1 Historické kořeny konfliktu	35
6.2.2 Rozpad Jugoslávie.....	37
6.3 Jednání o vstupu do EU	38
7 KANDIDÁTSKÁ ZEMĚ MAKEDONIE	42
7.1 Geografická charakteristika	42
7.2 Stručná historie	42
7.3 Integrovaní proces Makedonie do EU	43
8 DALŠÍ MOŽNOSTI ROZŠÍŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE	47
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	57
ABSTRAKT	58
ABSTRACT	59

ÚVOD

První myšlenky na sjednocení Evropy vznikly již ve středověku. Tyto návrhy však nemohly uspět, neboť byly založeny vždy na nadřazenosti jednoho státu nad ostatními. Autory byli např. Dante Alighieri nebo Francesco Petrarca, kteří vyzdvihovali význam Itálie, či Jean-Pierre Bois (*autor knihy L'Europe a l'époque moderne; Origines, utopie et réalités de l'idée d'Europe XVI-XVIIIe siècle, Armand Colin, Paris 1999*), který „nadřazoval“ Francii.

Vzhledem k dlouhotrvajícím válkám se otázka sjednocení stávala stále aktuálnější. Mezi její stoupence patřili např. Charles de Saint Pierre, Immanuel Kant či C. H. de Saint-Simon.

Největším impulsem pro realizaci evropské integrace se staly první a druhá světová válka, které významným způsobem postihly celý evropský kontinent a staly se důvodem pro rozdělení Evropy na dva odlišné tábory - socialistický a kapitalistický. Hlavním důvodem pro zahájení evropské integrace byla snaha o zajištění hospodářské prosperity a mírového soužití evropských států. Dále se projevila snaha o zmírnění soutěživých tendencí jednotlivých států, které byly chápány jako možné zdroje konfliktů.

25. března 1957 se čelní představitelé šesti zemí, které se ještě zotavovaly z válečného pustošení, sešli v Římě k oficiálnímu podpisu smluv, ze kterých posléze povstala EU. Byl to krok, který neměl obdoby a vyžadoval hodně odvahy. Země, které mezi sebou po staletí bojovaly, se dohodly, že budou spolurozhodovat o zásadních otázkách týkajících se budoucnosti, a přenesou část svých pravomocí na novou úroveň, kterou můžeme nyní nazývat Evropskou unií.

V současné době prochází proces rozšiřování složitým obdobím. Po velmi zdrženlivém přijetí Bulharska a Rumunska probíhají nyní přijímací jednání s dalším státem východní Evropy - Tureckem. O přistoupení dále vyjednávají Chorvatsko a Makedonie. Státy východního Balkánu patří mezi nejchudší regiony Evropy. Velká část obyvatel těchto zemí jsou muslimové, a i když se u nich ve větší míře neprojevují militantní sklony, může tato skutečnost představovat bezpečnostní riziko. Tyto státy by se mohly v budoucnu stát základnami militantních muslimských skupin na území Evropy.

1 Metodika a cíl bakalářské práce

Bakalářská práce vychází ze studia a analýzy primárních a sekundárních zdrojů. Jelikož téma rozšiřování EU je stále aktuální, existuje značné množství materiálů jak v klasické tištěné podobě, tak v podobě elektronické. Z elektronických zdrojů jsou v bakalářské práci použity především materiály vydané institucemi Evropské unie, například portály Evropské unie nebo Euroskop. Tyto stránky poskytují pohled na aktuální dění v jednotlivých složkách Evropské unie.

Práce je také tvořena z literárních zdrojů, z nichž některé pohlížejí na problematiku dalšího rozšiřování Evropské unie spíše kriticky.

Jako doplňující jsou v této práci použity relevantní elektronické a novinové zdroje.

Cílem mé bakalářské práce je geografická, ekonomická a politická charakteristika zemí, které v současné době aspirují na vstup do EU, stav plnění přístupových kritérií a popis a vyhodnocení obav z dalšího rozšiřování EU. Dále je cílem této práce přiblížení a částečné shrnutí současné situace potencionálních kandidátských zemí.

V druhé části bakalářské práce je stručně shrnuta historie vzniku a postupného rozšiřování EU až po současný stav evropské integrace.

Na tuto kapitolu navazuje další, která popisuje samotný proces rozšiřování a podmínky pro vstup, tzv. konvergenční kritéria, která musí všechny kandidátské země před vstupem do EU splnit.

Čtvrtá část je věnována státům, které se k EU připojily jako poslední - Bulharsku a Rumunsku. Jelikož se jedná o ekonomicky slabší země, existují větší rizika spojená s jejich přistoupením do EU. Tyto země prozatím nejsou součástí Schengenského prostoru ani eurozóny.

Pátá, šestá a sedmá kapitola se zabývají charakteristikou zemí, které podaly přihlášku ke členství v EU a její orgány jim přiznaly status kandidátské země. Jsou to Turecko, Chorvatsko a Makedonie.

V další osmé části jsou popisovány potencionální kandidátské země - Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Srbsko a Kosovo. Tyto státy nesplňují hospodářská ani politická kritéria, a proto s nimi zatím nebyla zahájena přístupová jednání.

Závěr bakalářské práce je celkovým shrnutím kladů a záporů případného dalšího rozšiřování EU do dalších oblastí východní Evropy, do převážně muslimských zemí s odlišnou kulturou a nestálou demokracií.

2 HISTORIE EVROPSKÉ INTEGRACE

Úvahy o sjednocení Evropy provázejí její obyvatele již od středověku. Po skončení druhé světové války, kdy byla celá Evropa silně zdevastována válečným konfliktem, se hlavní stala snaha o zajištění hospodářské prosperity a trvalého mírového soužití evropských států. Toho mělo být dosaženo zmírněním soupeření států jako možného zdroje další agrese. Prointegrační vlivy tedy byly jak ideologické a politické, tak i ekonomické.

S prvním poválečným návrhem na sjednocení Evropy přišel v roce 1946 tehdejší britský premiér Winston Churchill, který navrhl vytvoření Spojených států evropských. Druhá světová válka tedy byla impulsem k obnovení dřívějších úvah o evropské integraci.

Pokud druhá světová válka byla impulsem pro obnovení myšlenky evropské integrace, potom tlak SSSR po 2. světové válce byl impulsem pro vlastní realizaci sjednocení. Válkou poničená Evropa potřebovala obnovit průmysl, zemědělství i infrastrukturu. Tomu měl, vzhledem k platební neschopnosti většiny států, pomoci tzv. Marshallův plán - program vyhlášený státním tajemníkem USA G. Marshalllem 5. června 1947 jako finanční a materiální pomoc Evropě v zájmu její stabilizace. SSSR plán odmítl a donutil k tomu i své satelity včetně Československa. V zájmu koordinace pomoci byla vytvořena Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (OEEC), jejímž prostřednictvím bylo v letech 1948 –1951 mezi státy západní Evropy rozděleno zhruba 13 mld. USD. Plán přispěl k hospodářské rekonstrukci západní Evropy a k obnovení výroby i obchodu. USA si touto hospodářskou pomocí zabezpečily vliv a prestiž v Evropě, která se postupně rozdělila na blahobytný Západ a zaostávající Východ. Generál Marshall byl za svoji celoživotní práci oceněn Nobelovou cenou za mír.¹

Vznik EU je vrcholem evropské integrace, na jejímž počátku v roce 1958 stálo šest států - Francie, Německo, Itálie, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko. K těmto státům se postupně přidávaly další, a v roce 1992 došlo k podpisu Maastrichtské smlouvy o přetransformování Evropského společenství. V roce 1993 vznikla EU.

K největšímu rozšíření Evropské unie došlo v roce 2004, kdy do EU vstoupilo 10 nových států. Byla mezi nimi i Česká republika a Slovensko. K zatím poslednímu

¹ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 24-27.

rozšíření došlo v roce 2007, kdy do EU vstoupily první balkánské země Bulharsko a Rumunsko. Tím se počet členů rozrostl na současných 27 členských států.

Status kandidátských zemí mají v současné době Chorvatsko, Turecko a Makedonie.

2.1 První kroky k evropské integraci

9. května 1950 předložil francouzský ministr zahraničí Robert Schuman návrh na kontrolu zbrojení v jednotlivých státech. Největší dopad měl mít na Německo a Francii, které byly tradičními válečnými nepřáteli. Podstatou tzv. Schumanovy deklarace byla myšlenka vytvoření evropské federace jako nezbytnosti pro udržení míru v Evropě. Členské státy by se měly navzájem doplňovat a pomáhat si v takovém zaměření, s nímž mají lepší zkušenosti než státy jiné. To by vedlo k vyrovnání ekonomik v členských státech a tím i k odstranění důvodů pro vznik konfliktů mezi nimi.

Robert Schuman nabídl členství všem státům, které projeví zájem, ale přepokládal, že o integraci projeví zájem více zemí. Obyvatelé Evropy ale měli jiné názory a nechtěli úzce spolupracovat s Německem a Itálií, neboť ještě měli v živé paměti válku. K Německu a Francii se tak připojili pouze Belgie, Nizozemí, Lucembursko a Itálie. 18. dubna 1951 bylo v Paříži založeno Evropské společenství uhlí a oceli. Byly ustanoveny čtyři základní orgány společenství, ze kterých postupem času vznikaly současné instituce řídící EU.

2.2 Rozšiřování ES/EU

První rozšíření, Evropského společenství, kterému se také říká „severní“, bylo realizováno 1. ledna 1973 - 20 let po založení ESUO. Důvodem prodloužení byla především politická situace v jednotlivých státech a zároveň také krátká doba od konce druhé světové války. S Velkou Británií žádalo o členství rovněž Irsko a Dánsko, jejichž přístupová vyjednávání byla často závislá na jednání Velké Británie.

V roce 1981 se členem stalo Řecko, které podalo žádost o členství již v červnu 1959, neboť se snažilo rozšířit své kontakty v rámci evropského kontinentu. ES a Řecko podepsali v červenci 1961 Asociační smlouvu, která obsahovala možnost vstupu, ale nestanovovala žádný časový horizont. Vyjednávací proces byl započat až v roce 1976. Dnes Řecko podporuje prohlubování evropské integrace a má také největší procento voličů při volbách do Evropského parlamentu.

Třetí rozšíření se odehrálo v roce 1986, kdy se členskými státy staly Španělsko a Portugalsko. Oba státy podaly žádost o členství již v roce 1977, ale problémem při jednání se stal nelehký přechod obou států k demokracii a nestabilita politických i ekonomických struktur. Značnou pozornost věnovala Komise hospodářství obou zemí. Velkým posunem v jednání byla změna portugalské vlády v červnu 1983. Jako datum vstupu do Společenství byl ujednáán 1. leden 1986.²

Druhé a třetí rozšíření bývají označována jako „jižní“.

Čtvrté rozšíření se uskutečnilo v roce 1995. Členy EU se staly Rakousko, Finsko a Švédsko. Rakousko podalo žádost o členství jako první 17. července 1989. Problémem při vyjednávání nebyla ekonomická připravenost, ale nízká produktivita práce, vysoká míra regulace a největším problémem se stala rakouská žádost o zachování neutrality i po vstupu do EU (podle smlouvy z roku 1955 se nemohl stát členem Společenství stát, který byl neutrální).

Finsko podalo přihlášku v březnu 1992, ale vyjednávání zahájilo až v únoru 1993. Problémem při vyjednávání se opět stala finská neutralita a zemědělství.

Dne 1. července 1991 podalo žádost o členství Švédsko. Požadovalo rovněž zachování své vojenské neutrality, ale mělo i některé další nestandardní požadavky vůči EU, např. zachování veřejného práva v lesích a respektování švédských národních zvyklostí. Dalším z požadavků bylo, aby Komise při vyjednávání vzala v potaz povahu švédského zemědělství a specifikace zalidnění země vzhledem k jeho „arktické“ poloze. Ve většině svých požadavků Švédsko uspělo.

Přistoupení těchto zemí bylo pro EU velmi důležité, protože se jednalo o vyspělé a bohaté země, které do EU přinášejí více prostředků, než je jim prostřednictvím fondů vypláceno.

K největšímu rozšíření v historii EU došlo v roce 2004, kdy se členy EU staly Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko.

Na jaře 1998 byly zahájeny vstupní rozhovory se státy tzv. Lucemburské skupiny - Českou republikou, Polskem, Maďarskem, Slovinskem, Estonskem a Kyprem.

O dva roky později na summitu v Helsinkách byl oznámen začátek vyjednávání s druhou skupinou, tzv. Helsinskou. Jejími členy byly Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Rumunsko a Slovensko.

² FIALA, P., PITROVÁ, M. (eds.). *Rozšiřování ES/EU*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2003, s. 67-85.

Tab. 1: Státy EU - statistické údaje⁴

	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel (mil.)	HDP na obyvatele v PPS (EU27=100)	Počet poslanců v Evropském parlamentu	Počet hlasů v Radě EU
Belgie	30 519	30 590,00	112.6	22,00	12,00
Bulharsko	110 910	21 367,00	39.5	17,00	10,00
ČR	78 864	18 902,00	77.6	22,00	12,00
Dánsko	43 094	20 210,00	117.7	13,00	7,00
Estonsko	45 227	12 420,00	59,00	6,00	4,00
Finsko	338 145	12 905,00	111,00	13,00	7,00
Francie	547 030	64.71	107.5	72,00	29,00
Irsko	70 282	16 528,00	124.5	14,00	7,00
Itálie	301 203	60.40	98.4	72,00	29,00
Kypr	9 251	0.80	95,00	6,00	4,00
Litva	65 303	12 114,00	50.1	12,00	7,00
Lotyšsko	64 589	45 689,00	46.3	8,00	4,00
Lucembursko	2 586	0.50	267.1	6,00	4,00
Maďarsko	93 030	40 188,00	60.9	22,00	12,00
Malta	316,00	0.42	75.1	5,00	3,00
Německo	357 021	81.76	114,00	99,00	29,00
Nizozemsko	41 526	0.42	129.2	25,00	13,00
Polsko	312 685	38.16	59,00	50,00	27,00
Portugalsko	92 391	23 651,00	74.9	22,00	12,00
Rakousko	83 858	13 728,00	121.1	17,00	10,00
Rumunsko	238 391	21.47	45.3	33,00	14,00
Řecko	131 940	11 628,00	93.6	22,00	12,00
Slovensko	49 035	15 462,00	70.2	14,00	7,00
Slovinsko	20 253	40 300,00	86.8	7,00	4,00
Španělsko	504 782	46.09	97.4	50,00	27,00
Švédsko	449 964	13 028,00	117.1	18,00	10,00
Vel. Británie	244 820	62.04	112,00	72,00	29,00

⁴ Členské státy EU [online]. Brusel: Evropská unie, 2008 [cit. 2010-2-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/701/sekce/tabulka-c-1/>>.

3 POSTUP ROZŠIŘOVÁNÍ A PODMÍNKY PRO ROZŠIŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE A TZV. KODAŇSKÁ KRITÉRIA

3.1 Kodaňská kritéria

K největším problémům při rozšiřování EU patří rozdílné výchozí situace přistupujících zemí. To si uvědomují nejen členské státy EU, ale i přistupující státy. Největšími obavami ze strany EU jsou obavy z masové migrační vlny, ze vzestupu kriminality, snížení životní úrovně, či z nárůstu organizovaného zločinu.

Pro přistoupení států k EU nebyla, až do roku 1993 stanovena žádná konkrétní pravidla, která by bylo nutno splnit, aby se stát mohl stát právoplatným členem Společenství. Po politických změnách ve státech někdejšího socialistického bloku, jejichž ekonomická a politická situace se značně lišila od ostatních států, vyvstala nutnost stanovení jasných pravidel pro příští rozšíření. Tyto obavy se však ve většině případů nepotvrdily, nebo se je podařilo značně eliminovat.

V červnu 1993, na závěr dánského předsednictví Evropské rady, zazněla výzva, že „přidružené země střední a východní Evropy, které si přejí být členy EU, se jimi mohou stát“.⁵ Zároveň s ochotou k dalšímu rozšíření vytyčila Evropská rada v Kodani nové podmínky, jejichž splnění by umožnilo zahájit budoucí proces vyjednávání o vstupu do EU – byla přijata tzv. Kodaňská kritéria.⁶ Tímto se otevřela cesta pro další rozšiřování EU na východ.

Kodaňská kritéria je možné rozdělit na politická, ekonomická a kritéria *acquis communautaire*.

Politická kritéria znamenají, že kandidátská země musí mít stabilní instituce zajišťující demokracii, právní stát, dodržování lidských práv a práv národnostních menšin. Splnění ekonomických kritérií zaručuje, že země má fungující tržní ekonomiku schopnou vypořádat se s konkurenčními tlaky uvnitř EU. Kritérium přijetí *acquis communautaire* znamená schopnost země přijmout závazky vyplývající z členství, včetně cílů politické, hospodářské a měnové unie.⁷

⁵ PLECHANOVÁ, B., et al. *Evropská unie na počátku 21. století. Reformní procesy a institucionální změna*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006, s. 156.

⁶ PLECHANOVÁ, B., et al. *Evropská unie na počátku 21. století. Reformní procesy a institucionální změna*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2006, s. 157.

⁷ DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, s. 95.

V prosinci 1995 na zasedání Evropské rady v Madridu bylo k těmto podmínkám přidáno ještě tzv. čtvrté kritérium, že kandidátská země musí vytvořit podmínky pro vznik odpovídajících administrativních a právních struktur nutných pro efektivní zavádění legislativy EU.⁸

Jednání o vstupu jednotlivých členů probíhají mezi každou kandidátskou zemí a Evropskou komisí, která zastupuje EU. Když jsou jednání ukončena, musí být rozhodnutí povolit přistoupení jednomyslně schváleno stávajícími členskými státy. Schválení Evropským parlamentem probíhá absolutní většinou jeho členů. Přístupové smlouvy potom musí členské státy i kandidátské země ratifikovat podle vlastních postupů.

3.2 Proces rozšíření

Integrace nových členů byla od začátku součástí plánu – zakladatelé byli o svých představách hluboce přesvědčeni, a proto ponechali prostor pro vstup dalších zemí.

Rozšiřování je nejambicióznějším projektem, který EU podniká. Můžeme říci, že se v konečném důsledku jedná o znovu sjednocení Evropy, která se následkem druhé světové války rozdělila. Toto rozšiřování napomáhá uskutečnit sny, které měli zakladatelé EU – sjednocení a osvobození celé Evropy.⁹

Vstupem nových zemí do EU se zabývá článek 49 Smlouvy o Evropské unii. Z tohoto článku vyplývá, že nejdříve musí Rada konzultovat situaci s Komisí, obdržet souhlas od Evropského parlamentu a poté jednomyslně rozhoduje o zahájení vyjednávání. Obsahem smlouvy mezi kandidátskými a členskými zeměmi jsou podmínky vstupu, přechodná období a přizpůsobení se smlouvám, kterými byla založena Evropská unie. Aby byla smlouva platná, musí být ratifikovaná všemi smluvními stranami podle jejich ústavních předpisů. Politika rozšiřování EU zajišťuje dobře řízený proces přistoupení, aby rozšíření bylo užitečné jak pro EU, tak pro přistupující země.

Kandidátské země musí prokázat, že budou schopny plně dostát své úloze jako členové. To si vyžaduje širokou podporu občanů i politický a technický soulad s normami EU. V průběhu tohoto procesu, od podání přihlášky až po přistoupení, probíhají schvalovací postupy.

⁸ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 102 – 103.

⁹ KOK, W. *Rozšiřování Evropské unie. Úspěchy a výzvy*. 1. vyd. Praha: Evropská komise - Delegace Evropské komise v České republice, 2003, s. 9.

Země, která si přeje vstoupit do EU, podá přihlášku ke členství Radě, kde jsou zastoupeny vlády všech členských států EU. Rada požádá Komisi o posouzení schopností žadatele splnit podmínky členství. Jestliže Komise předloží kladné stanovisko a Rada jednomyslně schválí mandát k jednání, jsou jednání mezi kandidátskou zemí a všemi členskými státy formálně zahájena. Na pomoc při přípravě k budoucímu členství je pro jednotlivé země navržena tzv. předvstupní strategie, jejímiž zásadními prvky jsou dohody, které stanoví práva a povinnosti (například v případě zemí západního Balkánu dohody o stabilizaci a přidružení) a zvláštní mechanismy pro spolupráci. Dalším důležitým aspektem předvstupních strategií je finanční pomoc EU.¹⁰

Je důležité zdůraznit, že pojem „jednání“ je v jistém smyslu zavádějící. Přístupová jednání se zaměřují na podmínky a termíny, kdy kandidátské země přijmou a začnou uplatňovat předpisy EU, kterých je asi 90 tisíc stran. O těchto předpisech nelze vyjednávat. Jde pouze v podstatě o to vyjednat, kdy a jak je kandidátské země přijmou a začnou uplatňovat. Jednání probíhají s každou zemí individuálně a tempo závisí od pokroku každé země při plnění požadavků. Kandidátské země mají proto důvod uplatňovat potřebné reformy rychle a efektivně. Některé z těchto reforem si vyžadují značné a někdy obtížné transformace politických a hospodářských struktur země. Proto je důležité, aby vlády kandidátských zemí měly podporu občanské společnosti.

Pro usnadnění jednání jsou všechny právní předpisy rozděleny do „kapitol“, z nichž každá odpovídá jedné z oblastí politiky. První krok v jednání se jmenuje „screening“ (prověrky) a jeho účelem je určit oblasti, v nichž je potřebné sjednocení právních předpisů, institucí nebo postupů v konkrétní kandidátské zemi. Jako základ pro zahájení samotného technického procesu vyjednávání Komise vypracuje „zprávu o prověření“ pro každou kapitolu a každou zemi. Tyto zprávy jsou předkládány Radě. Na Komisi potom je, aby doporučila, zda zahájit jednání o kapitole nebo požadovala, aby byla nejdříve splněna určitá kritéria hodnocení.

Pro účely vyjednávání o vstupu dalších států do EU bylo evropské právo rozděleno do 31 kapitol:¹¹

¹⁰ *Porozumění procesu rozšíření, politika rozšíření Evropské Unie*. Brusel: Evropská komise – Generální ředitelství pro rozšíření, 2008, s. 9.

¹¹ *Porozumění procesu rozšíření, politika rozšíření Evropské Unie*. Brusel: Evropská komise – Generální ředitelství pro rozšíření, 2008, s. 9.

1. Volný pohyb zboží	19. Telekomunikace a informační technologie
2. Volný pohyb osob	20. Kultura a audiovizuální politika
3. Volný pohyb služeb	21. Regionální politika a koordinace strukturálních instrumentů
4. Volný pohyb kapitálu	22. Životní prostředí
5. Právo obchodních společností	23. Ochrana zdraví a spotřebitele
6. Soutěžní politika	24. Spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí
7. Zemědělství	25. Celní unie
8. Rybolov	26. Vnější vztahy
9. Dopravní politika	27. Společná zahraniční a bezpečnostní politika
10. Daně	28. Finanční kontrola
11. Hospodářská a měnová unie	29. Finanční a rozpočtová ustanovení
12. Statistika	30. Instituce
13. Sociální politika a zaměstnanost	31. ostatní
14. Energetika	
15. Průmyslová politika	
16. Malé a střední podniky	
17. Věda a výzkum	
18. Školství, odborné vzdělávání a mládež	

Jakmile EU schválí společný postoj u každé kapitoly *acquis* a jakmile kandidátská země přijme společný postoj EU, jednání o této kapitole jsou prozatímně uzavřena. Přístupová jednání fungují podle zásady, že nic není schváleno, dokud není schváleno všechno, takže kapitoly jsou definitivně uzavřeny až na konci celého vyjednávacího procesu.¹²

Když jsou jednání o všech kapitolách ukončena ke spokojenosti obou stran, výsledky jsou zaznamenány do smlouvy o přistoupení. Pokud tuto smlouvu schválí Komise, Rada a Evropský parlament, stává se z kandidátské země „země přistupující“, pokud je smlouva ratifikována kandidátskou zemí a všemi členskými zeměmi, vstupuje v platnost a přistupující stát se stává členským státem.

¹² *Porozumění procesu rozšíření, politika rozšíření Evropské Unie*. Brusel: Evropská komise – Generální ředitelství pro rozšíření, 2008, s. 13.

3.3 Nástroj předvstupní pomoci

Nástroj předvstupní pomoci je zjednodušený mechanismus, který EU vytvořila s cílem poskytovat účinnou pomoc zemím západního Balkánu a Turecku. Potřeby kandidátských zemí (Turecko, Chorvatsko a Bývalá jugoslávská republika Makedonie) a potencionálních kandidátských zemí (Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo, Černá Hora a Srbsko) se značně liší.

Cílem Nástroje předvstupní pomoci je uspokojit potřeby těchto zemí pomocí jednoho, flexibilního nástroje, který je zaměřen tak, aby přinášel prospěch přímo občanům. Podporované projekty mají zajistit, aby kandidátské a potencionální kandidátské země dosáhly souladu s normami EU.

Nástroj předvstupní pomoci vstoupil v platnost počátkem roku 2007 nařízením Rady č. 1085/2006 ze dne 17. července 2006. V období 2007 – 2013 má poskytnout těmto zemím částku ve výši 11,5 miliardy EUR.

Tab. 2.: Přidělené částky podle jednotlivých zemí, o nichž zatím bylo rozhodnuto pro období 2007-2012 (stav k 11/2008)¹³

Finanční pomoc EU v rámci NPP v období 2007 - 2012, v milionech EUR							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007-2012
Chorvatsko	141,2	146,0	151,2	154,2	157,2	160,4	910,2
Bývalá jugoslávská republika Makedonie	58,5	70,2	81,8	92,3	98,7	105,8	507,3
Turecko	497,2	538,7	566,4	653,7	781,9	899,5	3 937,4
Albánie	61,0	70,7	81,2	93,2	95,0	96,9	498,0
Bosna a Hercegovina	62,1	74,8	89,1	106,0	108,1	110,2	550,3
Kosovo	68,3	184,7	106,1	67,3	68,7	70,0	565,1
Černá Hora	31,4	32,6	33,3	34,0	34,7	35,4	201,4
Srbsko	189,7	190,9	194,8	198,7	202,7	206,8	1 183,6
Pomoc více zemím	109,0	135,7	160,0	157,7	160,8	164,2	887,4
CELKEM	1 218,4	1 444,3	1 463,9	1 557,1	1 707,8	1 849,2	9 240,7

¹³ NPP - Nástroj předvstupní pomoci. Nové zaměření pomoci EU na rozšíření. Brusel: Evropská komise – Generální ředitelství pro rozšíření, 2009, s. 5.

NPP poskytuje v různých formách pomoc zemím, které na své cestě k členství v EU provádějí politické a hospodářské reformy. Jde o:

- investice, zadávání veřejných zakázek nebo dotace,
- poskytování odborníků z členských států za účelem navázání správní spolupráce,
- opatření na podporu přijímaných zemí,
- podporu při provádění a řízení programů,
- ve výjimečných případech rovněž o rozpočtovou podporu.

Pomoc je spojena se zlepšováním podmínek v přijímaných zemích a s přibližováním těchto zemí a jejich občanů EU.

4 ROZŠÍŘENÍ EVROPSKÉ UNIE O BULHARSKO A RUMUNSKO

Po zatím největším rozšíření v roce 2004, kdy se členy EU staly země střední a východní Evropy, se nyní k EU obrátila pozornost zemí Balkánského poloostrova. Tato oblast je výjimečná koncentrací mnoha národů s odlišným náboženstvím, kulturou, myšlením, ekonomickou situací a historií, která je v této oblasti asi největším problémem. Jako první se členy EU staly Rumunsko a Bulharsko, které jsou bezpochyby ještě méně vyspělé než deset států z předchozího rozšíření. Je tedy nasnadě, že EU musela již před jejich vstupem vynaložit velké úsilí a výdaje k tomu, aby oběma státům pomohla alespoň se přiblížit k průměru EU.

Bulharsko ani Rumunsko nebyly přizvány do první vlny východního rozšíření, k němuž došlo 1. 5. 2004, protože se u nich projevovala celá řada problémů, zvláště v oblasti ekonomiky a vnitřní bezpečnosti - korupce, organizovaný zločin, přístup k menšinám. Postupně však byly v rámci přístupových jednání uzavřeny všechny kapitoly a přístupová jednání byla dokončena v prosinci roku 2004.

Smlouva o přistoupení, kterou tvoří smlouva mezi všemi dosavadními členskými státy a Bulharskem a Rumunskem, protokol o podmínkách a pravidlech přijetí obou zemí a akt o podmínkách přistoupení a úpravy zakladatelských smluv Unie, byly podepsány v dubnu roku 2005.

Nedostatky byly především shledávány v nedostatečné reformě soudního systému a nedostatečném potírání organizovaného zločinu a korupce. Pokud by země nevykazovaly dostatečné pokroky, Evropská komise může pozastavit finanční dotace z evropských fondů. Přes přetrvávající problémy, které hrozily dalším oddálením, konstatovala Komise ve své poslední hodnotící zprávě, že oba státy jsou na vstup připraveny.

Přestože se Rumunsko a Bulharsko se před vstupem do EU potýkaly s celou řadou problémů, které měly dlouhodobý charakter a jejichž řešení vyžadovalo velké úsilí, došlo 1. ledna 2007 k dalšímu rozšíření, které by mělo být předstupněm integrace celého Balkánu a Turecka do spolku evropských států.

4.1 Bulharsko

Před rokem 1989 bylo Bulharsko jedním z nejoddanějších spojenců SSSR v rámci východního bloku. Ke konci 80. let 20. století se v zemi začaly objevovat první masovější známky opozice vůči komunistickému režimu, na jejichž požadavky již upadající systém, nebyl schopen represivně reagovat.

Základy bulharského politického systému 90. let byly položeny počátkem roku 1990 při jednáních mezi představiteli komunistické strany a zástupci opozice. Vyústěním byla dohoda o konání svobodných parlamentních voleb v červnu 1990, ve kterých opět zvítězila bývalá komunistická strana, nyní pod názvem Bulharská socialistická strana. Přejít k demokracii proběhl tedy na základě paktu části starých elit s opozicí, což se sice projevilo nenásilným průběhem celého procesu, ale zároveň tím, že vztah k období před rokem 1989 byl dlouhodobě nevyjasněný. Etapa trvající od roku 1991 do roku 1997 se vyznačovala silnou konfrontační politikou mezi táborem levice a pravice.¹⁴

4.1.1 Geografická charakteristika

Bulharsko se rozkládá v centru Balkánského poloostrova, rozloha státu je 110 994 km², velká část povrchu země je hornatá. V zemi žije 7,4 milionů obyvatel, z nichž 84 % jsou Bulhaři, 9 % Turci, 5 % Romové a zbývající 2 % Arméni, Rusové a Řekové. 85 % Bulharů jsou pravoslavní křesťané, 13 % muslimové a 2 % židé a katolíci.¹⁵

Bulharsko sousedí s Rumunskem, Srbskem, Makedonií, Řeckem a Tureckem. Východní hranici státu tvoří Černé moře.

Bulharsko se stalo republikou v roce 1946, až do roku 1989 bylo jako člen východního bloku plně loajální Sovětskému svazu. Po roce 1989 prošla země procesem demokratizace a v roce 2004 se stala členem NATO. Od roku 1990 je oficiálním názvem státu Bulharská republika, která se dále člení na 28 oblastí nesoucích názvy podle svých hlavních měst.

Bulharsko je průmyslově-zemědělský stát. Hlavní průmyslová odvětví jsou hutnictví a strojírenství. V posledních letech vzrůstají především příjmy z cestovního ruchu a Bulharsko se stává oblíbeným pro turisty ze západních evropských zemí.

¹⁴ CHYTILEK, R., VYKOUPILOVÁ, H. *Na prahu Unie – Bulharsko a Rumunsko*. Revue Politika, březen 2005, s. 4.

¹⁵ *Bulharsko* [online]. Internetová encyklopedie Wikipedia, 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bulharsko>>.

4.1.2 Historie evropské integrace v Bulharsku

Diplomatické vztahy mezi Bulharskem a ES byly navázány již v srpnu 1988. Po pádu komunistického režimu došlo k intenzivním jednáním mezi EU a představiteli nového režimu, jehož výsledkem bylo podepsání řady dohod, díky nimž mj. získalo Bulharsko přístup k fondům PHARE.

Ambici Bulharska vstoupit do ES vyjádřil bulharský parlament svou rezolucí již v prosinci 1990, avšak minimálně do poloviny 90. let nebyl tento cíl vládní prioritou. Od roku 1993 začalo být Bulharsko, podobně jako další země usilující o vstup do EU, posuzováno podle Kodaňských kritérií. Oficiální přihlášku do EU podala země v prosinci 1995. Vzhledem ke složité politické i ekonomické situaci se však v polovině 90. let Bulharsko mezi země, s nimiž se EU v roce 1997 rozhodla zahájit přístupové rozhovory, nedostalo. Bulharská přístupová jednání proto začala až v roce 2000.

Prvními uzavřenými kapitolami v procesu vyjednávání byly v červnu 2000 školství, věda a výzkum, zahraniční a bezpečnostní politika a malé a střední podnikání. Poslední kapitoly předběžně uzavřely obě strany v červnu 2004. V procesu vyjednávání byly zřejmě nejspornějšími body osud bulharské atomové elektrárny Kozloduj, jejíž provoz nevyhovoval normám EU a na jejíž úpravy získalo Bulharsko rozsáhlé prostředky z fondů PHARE, a dále problém vlastnictví bulharské půdy cizími státními příslušníky, kvůli kterému se dokonce musela měnit bulharská ústava, která tuto možnost vylučovala. Bulharsko rovněž získalo po přistoupení prostředky na zlepšení ochrany vnějších hranic EU a rozsáhlé dotace směřující do zemědělství. Během let 2007–2009 získalo z rozpočtu EU necelých 5 miliard eur.¹⁶

Bruselský summit Evropské rady v prosinci 2004 přijal rozhodnutí o termínu podepsání přístupových dohod s Bulharskem a Rumunskem v dubnu 2005. EU chválila zemi za probíhající reformu veřejné správy, soudní reformu a politiku boje proti korupci. Bulharsko bylo dokonce označeno za zemi s fungujícím tržním hospodářstvím.

Naopak ke zvýšenému úsilí jej zpráva vyzývala v otázkách zajištění ostrahy hranic, reformy policejních složek a ochrany práv dětí.

4.2 Rumunsko

Rumunský přechod k demokracii byl jedním z nejobtížnějších v rámci bývalého socialistického bloku. Frustrace rumunského obyvatelstva byla znát ještě dlouhou dobu po pádu režimu Nicolae Ceaușesca, a s nalézáním vlastní identity se tato země potýká

¹⁶ CHYTILEK, R., VYKOUPILOVÁ, H. *Na prahu Unie – Bulharsko a Rumunsko*. Revue Politika, březen 2005, s. 6.

vlastně dodnes. Vstup do euroatlantických struktur se ovšem stal od počátku 90. let prioritou všech rumunských vlád. Do NATO bylo Rumunsko přizváno v roce 2002 a jeho členem se stalo v roce 2004, členem Evropské unie se země stala 1. ledna 2007.

Pro první polovinu 90. let (konkrétně období 1990–1996) byla charakteristická velká politická nestabilita, projevující se patologickým vztahem mezi vládou a opozicí, cenzurou a nevybíravými politickými útoky. Po volbách v roce 1996 byla vytvořena výrazně proreformní vláda, která zahájila privatizaci a restrukturalizaci hospodářství. Nicméně reformy byly prováděny jen částečně a měly významně negativní dopad na rumunské obyvatelstvo, které začalo hledat splnění svých očekávání v nacionalistických formacích.

4.2.1 Geografická charakteristika

Rumunsko leží z části na Balkánském poloostrově, zaujímá rozlohu 238 394 km², z toho 3 % z toho tvoří vodní plochy. Podle posledního sčítání obyvatel z roku 2006 žije v Rumunsku 22 246 862 obyvatel – 90 % Rumunů, 6 % Maďarů, 3 % Romů a 1 % Němců, Rusů a Turků. Většina obyvatel – 87 % se hlásí k pravoslavnému křesťanství, 7 % je evangelíků, 5 % římsko a řeckokatolíků, pouze 1 % je muslimů.¹⁷

Rumunsko sousedí s Ukrajinou, Moldávií, Maďarskem, Srbskem a Bulharskem. Východní hranici státu tvoří Černé moře.

Rumunsko se stalo republikou v roce 1947. Ačkoli bylo součástí východního komunistického bloku, dokázalo prosazovat do jisté míry nezávislou politiku a neúčastnilo se akcí východního bloku, jakými například byla okupace Československa v roce 1968, nebo bojkot Olympijských her v Los Angeles v roce 1984. V roce 1989 došlo ke svržení diktátora Nicolae Ceaușescua a Rumunsko se vydalo cestou k demokracii. Nově získaná svoboda ovšem otevřela i některé staronové problematice otázky, ke kterým např. patřilo soužití s dvoumilionovou maďarskou menšinou, cesta k Evropě, ale také ekonomická situace. Rumunsko se velmi rychle propadlo do problémů ve všech oblastech, začaly národnostní nepokoje, došlo k destabilizaci měny a ke zpomalení přibližování se k integrované části Evropy.

Rumunsko je i dnes stále jedním z nejhudších států Evropy. Nejvýznamnější pro rumunskou ekonomiku je dnes výroba aut značky Dacia, která je součástí francouzského koncernu Renault, a rumunské hutnictví. Nicméně zásoby nerostných

¹⁷ *Rumunsko* [online]. Internetová encyklopedie Wikipedia, 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rumunsko>>.

surovin nejsou využívány tak, jak by mohly být. Rumunsko má dále velký potenciál v cestovním ruchu, ale vzhledem k nízké úrovni služeb pro turisty jsou příjmy z něj stále velmi malé. Mnohé zemědělské oblasti země stále připomínají oblasti z 19. století.¹⁸

Od roku 2004 je Rumunsko členem NATO.

4.2.2 Historie a problémy evropské integrace v Rumunsku

Otázka vstupu do Evropské unie měla v rumunské politické agendě své místo hned od počátku nastartování demokratického vývoje. Ačkoli je Rumunsko stěží přiřaditelné k některému geopolitickému regionu i když bývá, proti své vůli, nejčastěji zařazováno na Balkán, samo sebe prohlašuje především za součást Evropy.

Asociační dohoda Rumunska s ES byla podepsána již v roce 1993 a v platnost vstoupila o dva roky později. O touze Rumunů vstoupit do evropského spolku svědčí tzv. Snagovská deklarace, vytvořená v roce 1993, na jejímž znění se shodli zástupci státního i nestátního sektoru, vlády i nevládních organizací, odbory, stejně jako rumunská ortodoxní církev. Deklarace byla základem pro pozdější oficiální žádost o členství v EU podanou 22. června 1995. Politická a ekonomická situace v Rumunsku však neumožňovala, aby země byla přizvána k jednáním o členství v rámci tzv. první vlny východního rozšíření. Lucemburský summit tak v roce 1997 Rumunsku nesplnil očekávání, která do něj vkládalo, a spolu s Bulharskem ho z první vlny rozšiřování vyloučil.

Za hlavní překážky zahájení rozhovorů bylo na rumunské straně třeba považovat zejména nesmírně špatnou ekonomickou situaci země: vysoké vnitřní zadlužení, nefungující hospodářství (těžký nemodernizovaný průmysl se nacházel v komatu) a především absence vize dostatečně silných a razantních, nejen hospodářských, reforem. Často opakovaným argumentem jednotlivých předsedů vlád bylo, že po všech stránkách vyčerpané rumunské obyvatelstvo by neuneslo tíhu radikálních kroků, a proto „lčba šokem“ není v této zemi možná. Ačkoli řada expertů zdůrazňovala vyslovenou nutnost razantních změn, nenašla jejich slova politickou odpověď. Bylo třeba řešit především problémy rumunského zemědělství, které se nacházelo v žalostném stavu způsobeném jak vysokým počtem zaměstnaných osob, tak minimálním rozsahem modernizace. Velmi problematický byl také vztah majoritního obyvatelstva k menšinám, především Maďarům, či vysoký počet bezprizorních dětí. Přizvání

¹⁸ *Rumunsko* [online]. Internetová encyklopedie Wikipedia, 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Rumunsko>>.

Rumunsko k předvstupním rozhovorům bylo proto přímo podmíněno, kromě požadavku na zavedení ekonomických reforem, důrazem na nutnost zlepšení situace sirotků a opuštěných dětí. Absence reforem roztáčela spirálu, v jejímž důsledku zemi chyběly prakticky jakékoli zahraniční investice. Nepříznivé podnikatelské prostředí, pád finančních ústavů (způsobený mohutným krytím nefungujících státních podniků) a v neposlední řadě také nečitelný politický kurz země, měly za následek faktickou izolaci Rumunska.¹⁹

V roce 1999, v době kosovského konfliktu, vystoupil do popředí strategický význam země. Předvstupní vyjednávání byla Rumunsku nabídnuta v prosinci téhož roku na summitu v Helsinkách, zahájení rozhovorů následovalo v březnu 2000. Skutečnost, že Komise doporučila otevření rozhovorů s Rumunskem přesto, že pravidelná hodnotící zpráva z roku 1999 byla v zásadě velmi kritická k připravenosti země, vedla ke spekulacím, že rozhodnutí unijních orgánů bylo ve skutečnosti odpovědí na chování Rumunska v době kosovské krize. Rumunsko otevřeně podporovalo NATO, hlásilo se ke spolupráci s ní (mimo jiné uvolněním vzdušného prostoru) a zřetelně deklarovalo pronijní postoj v době celé krize regionu.

Vyjednávání byla zahájena 15. února 2000. Skutečnost, že v podobě konkrétních dat byly stanoveny alespoň základní milníky rumunské cesty do EU, měla významně pozitivní dopad na proces demokratizace v zemi. V červnu 1999 byla kromě toho Rumunsku nabídnuta finanční pomoc ve výši 636 milionů dolarů, jejíž čerpání v období let 2000 – 2006 bylo vázáno na splnění některých požadavků navržených ze strany EU. Šlo především o vypracování střednědobé strategie, která obsahovala stanovení pravidel a dat pro reformu právního řádu, snížení státního dluhu, reformu veřejné správy, urychlení privatizace či podporu malých a středních podniků.²⁰

V listopadu 2002 se poprvé začalo v rámci Evropského parlamentu hovořit o roku 2007 jako o datu možného vstupu. Tento termín byl přijat na zasedání Evropské rady v Kodani v prosinci 2002 a potvrzen na zasedání Rady v Soluni v roce 2003.

V únoru 2004 se však zdálo, že rozhovory s Rumunskem budou přehodnoceny, jelikož země nesplňovala podmínky nutné pro vstup do EU. Jednou ze zásadních připomínek byla otázka adopce nezaopatřených dětí. V důsledku toho bylo v červnu 2001 přijato jednoleté moratorium, které znemožňovalo adoptovat rumunské děti rodičům z cizích zemí. V březnu 2004 byly přijaty takové zákony, které měly adopci

¹⁹ CHYTILEK, R., VYKOUPILOVÁ, H. *Na prahu Unie – Bulharsko a Rumunsko*. Revue Politika, březen 2005, s. 6.

²⁰ CHYTILEK, R., VYKOUPILOVÁ, H. *Na prahu Unie – Bulharsko a Rumunsko*. Revue Politika, březen 2005, s. 6.

zefektivnit a zpřísnit. Původní mechanismus byl neprůhledný, podléhal korupci a bylo zřetelné, že se často jednalo o nezákonný obchod s dětmi. Zmíněné moratorium však bylo rumunskou stranou porušeno a po roce 2001 bylo učiněno okolo 800 výjimek.

Konečná zpráva z 24. února 2004 vyjadřovala vážnou pochybnost, zda se Rumunsku podaří ukončit přístupové rozhovory do konce roku a upozornění, že dokud nebudou plně implementována Kodaňská kritéria, je nemožné, aby se Rumunsko stalo členskou zemí (v té době bylo uzavřeno 22 kapitol z celkového počtu 31).

Rozhovory o jednotlivých kapitolách byly fakticky ukončeny začátkem prosince 2004. Hodnotící zpráva vydaná Evropskou komisí 3. prosince 2004 vyznívá v některých ohledech pozitivně, zdůrazňuje ale, že země musí nadále pokračovat v reformách především v oblasti justice a veřejné správy a požaduje zefektivnění boje s rozsáhlou korupcí. Za alarmující označuje stále pomalé tempo privatizace, nedostatečnou ekonomickou stabilitu či chudobu rumunských obyvatel.

V únoru 2005 Komise přijala souhlasné stanovisko k přistoupení Rumunska (a Bulharska) do EU, čímž byla smlouva o přistoupení de facto dokončena. 13. dubna 2005 byla schválena Evropským parlamentem a podepsána byla 25. dubna 2005 v Lucemburku.

4.3 Důsledky vstupu Bulharska a Rumunska do Evropské unie

Dne 1. 1. 2007 se EU rozšířila o dva nové státy, Rumunsko a Bulharsko. Počet jejích členských zemí se tak zvýšil na současných 27. Tímto krokem se EU rozšířila do relativně nového geopolitického prostoru. Protože oba nové státy leží na severu balkánského poloostrova, obklopí spolu s několika dalšími státy malé balkánské postjugoslávské země včetně Albánie, které zatím členy EU nejsou. Z toho plyne, že kvůli neklidné situaci na balkánském poloostrově, hlavně v souvislosti se samostatností Kosova, se vnější hranice EU dotýkají rizikové oblasti.

Obě země patří k nejhudším oblastem EU, což ztěžuje již tak komplikovaný a v současné době ekonomikou krizí poznamenaný proces přerozdělování v EU a dochází tím k oslabení příjmů dosavadních čerpajících regionů. Obě země jsou zároveň problematické i z hlediska silné základny organizovaného zločinu a s tím spojené korupce v bezpečnostních složkách a v justici.

Vstupem Bulharska a Rumunska do EU se výrazně zvýšil počet muslimských obyvatel EU. V Bulharsku jich žije téměř jeden milion, což tvoří cca 12 % populace a v Rumunsku více než dvě stě tisíc, což je 1 % populace. Jedná se však většinou o příslušníky umírněných komunit, u kterých fanatické a militantní interpretace islámu

nenacházejí odezvy. Přesto se problémy s muslimskými extrémisty v obou zemích již objevily. V těchto případech sice může EU hrozit intenzivnější zatažení do těchto konfliktů, než kdy by Rumunsko a Bulharsko nebyly jejími členy, ale současně její vliv a angažovanost přispívají k tlumení konfliktů, či alespoň zmírnění militantnosti metod jejich řešení.

Přistoupením Rumunska a Bulharska došlo k dalšímu rozšíření po velmi krátké době o dva státy, o nichž můžeme říci, že na vstup nebyly dostatečně připraveny a hlavně EU nebyla připravena na ně. Tyto státy jsou s EU historicky, kulturně, hospodářsky i jinak spjaty a rozhodně do Evropy z dlouhodobého hlediska patří, lze se však domnívat, že k jejich vstupu mělo dojít teprve tehdy, až budou na členství opravdu připraveny tak, aby obstály v tvrdé konkurenci rozvinutých ekonomik například Německa nebo Francie, aby se z nich nestaly pouze zdroje surovin a odbytiště výrobků pro vyspělé země EU. Prostředky, vynaložené při rozšířeních v roce 2004 a 2007 se již projeví na hospodářské síle EU. Podle Lisabonské strategie se měla EU stát nejvýkonnější ekonomikou světa. Místo toho nyní klesá na žebříčku světových hospodářských velmocí na nižší příčky.

5 KANDIDÁTSKÁ ZEMĚ TURECKO

Turecko je s Evropskou unií spojeno již několik desítek let – vztahy sjednocující se Evropy a Turecka se řeší téměř od samotného vzniku společenství. Oficiální podobu získávají v červenci 1959, kdy Turecko požádalo o přidružení k Evropskému společenství. Jednání ovšem nejsou bezproblémová. Turecko čeká na přijetí do EU nejdéle ze všech kandidátů, kteří se kdy o členství ucházeli a zároveň se potýká s největšími problémy i nepochopením ze strany současných členů či Evropské unie jako celku.

Cesta Turecka je však tak spleť a dlouhá nejen kvůli překážkám ze strany EU. Také postoj tureckých politiků nebyl vždy jednoznačný. Tato otázka byla až do počátku 90. let 20. století výbušným tématem mezi sekulárními nacionalisty, kteří se bránili ztrátě národní suverenity ve prospěch evropských institucí a islamisty, kteří se obávali, že začlenění země do společenství křesťanských států by definitivně zmařilo naděje na renesanci islamistického režimu. Vyhranění těchto dvou názorových proudů pochází již od dob reformy Mustafy Kemala Atatürka na počátku 20. let minulého století. Atatürkovo budování turecké republiky znamenalo vytváření "civilizace Západu, jehož součástí Turecko musí být, jestliže chce přežít". Na druhou stranu opatření, k nimž patřila renunciací práva šaría či přijetí nového občanského zákoníku, neměla za cíl zcela eliminovat vliv islámu na tureckou společnost. Úsilí bylo zaměřeno pouze na ukončení politického vlivu náboženských skupin na vedení státu. Politické elity, armádní kruhy, civilní byrokracie i zástupci komerční sféry vnímali proces modernizace jako sbližování tureckých národních zájmů se západními hodnotami. Po Atatürkově smrti v roce 1938 se vůdčí silou udržování sekulárního charakteru tureckého státu a pokračování v kemalovském odkazu stala armádní a vzdělanostní elita. Její veřejná role posílila zejména po roce 1950, kdy se v Turecku konaly první svobodné volby. Od roku 1950 se v Turecku konalo celkem 14 všeobecných voleb a působilo zde 59 vlád. Politická nestabilita a s ní spojená slabá výkonnost tureckého hospodářství se projevovala i v nedostatečné politické motivaci a v nedostatku prostředků pro další posun v otázce členství Turecka v evropském projektu, a to jak na bilaterální úrovni vztahů Turecka a EU, tak na domácí politické scéně.²¹

Turecko je velmi specifickým kandidátem i proto, že by bylo v současnosti druhou nejlidnatější zemí EU. I přes rychlý ekonomický růst je hospodářsky velmi

²¹ KADLECOVÁ, A. *Turecko na cestě do EU. Proces s otevřeným koncem* [online]. Revue politika 6-7/2005 [cit. 2010-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://revuepolitika.cz/clanky/583/turecko-na-cestě-do-eu-proces-s-otevřenym-koncem>>.

nevyváženou zemí. Dalšími často zmiňovanými specifiky je fakt, že Turecko má většinu území na asijském kontinentu, hlavním náboženstvím je islám, vztahy se sousedy nejsou urovnané, armáda se těší tradičně velkému vlivu v politice a země má dlouhodobé problémy s dodržováním lidských práv, a to zejména práv žen a menšin.

5.1 Geografická charakteristika

Turecko se nachází na poloostrově Malá Asie a z malé části na jihovýchodním výběžku Balkánského poloostrova. Asijská část tvoří 755 688 km² z celkové rozlohy 779 452 km². Velká část území je obklopena mořem. Hlavním městem je Ankara. V Turecku žije 69,2 milionů obyvatel.

Od roku 1923 je Turecko republikou, v jejímž čele stojí prezident, který je volen na 7 let. Současně platná Ústava vstoupila v platnost v roce 1982. Stát je rozdělen na 67 provincií, které jsou většinou pojmenované po svých hlavních městech. Každá provincie je pak členěna na kraje a ty na distrikty. Města jsou spravována starosty, kteří stojí v čele magistrátů či rad starších.²²

Více než 98 % Turků je muslimského vyznání. I když Turecko není náboženským, ale sekulárním státem, má náboženství v každodenním životě velký význam. Islám, patřící mezi přísná monoteistická náboženství, určuje rovněž i mnohá pravidla občanského života. Turecko má tedy unikátní charakteristiku – jedná se o zemi, která kombinuje sekulární demokracii s převážně muslimskou populací. Jak se ale již několikrát ukázalo, je spolehlivým spojencem i v případě problémů s islamistickými státy.

5.2 Jednání s Evropskou unií

Jak již bylo uvedeno dříve, požádalo Turecko o přidružení k Evropskému společenství v červenci 1959. Asociační dohoda, která se zabývala především postupným odstraňováním obchodních bariér, byla uzavřena roku 1963. Spolu s ní byl podepsán i první finanční protokol. V roce 1970 pak byl podepsán i druhý finanční protokol k Asociační dohodě a dodatečný protokol, který vstoupil v platnost roku 1973 a stanovuje fungování celní unie.

Oficiálně zažádalo Turecko o členství v Evropském společenství 14. dubna 1987. Tato žádost však byla v roce 1989 zamítnuta. Jako důvod bylo oficiálně uvedeno neplnění politických a ekonomických kritérií, faktickým důvodem ale byla

²² KOLEKTIV AUTORŮ. *Řecko, Turecko, Kypr*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1990, s. 221-223.

spíše turecká přítomnost na Kypru od invaze v roce 1974, a porušování lidských práv – nejvíce práv žen a menšin.

V roce 1995 byla podepsána Dohoda o celní unii mezi Tureckem a EU, která vstoupila v platnost od 1. ledna 1996, ale v prosinci 1997 v Lucemburku EU rozhodla o nezařazení Turecka mezi země, s nimiž zahájí vstupní rozhovory a Turecko přerušilo dialog s Bruselem.

V Helsinkách 10. prosince 1999 na summitu EU byl konečně Turecku přiznán status kandidátské země a v dubnu 2001 došlo ke schválení tzv. Přístupového partnerství mezi EU a Tureckem. V Kodani v roce 2002 pak došlo k dohodě členských zemí o tom, že v prosinci 2004 EU rozhodne, zda a kdy zahájí s Tureckem vstupní jednání. Na základě zprávy o pokroku Turecka vydané Komisí, rozhodla Evropská rada o zahájení vstupních rozhovorů 3. října 2005. Podmínkou ale bylo to, že Turecko do té doby uzná řeckou Kyperskou republiku, přičemž za její uznání mohl být případně považován i podpis protokolu o rozšíření celní unie mezi EU a Tureckem na všechny nové země EU. Turecko sice v roce 2005 rozšířilo dohodu o celní unii na deset nových členů, ale připojilo k dohodě prohlášení, že podpis neznamená uznání Kyperské republiky. Členské státy proto vydaly v témže roce tzv. proti-deklaraci k tureckému prohlášení a Turecko vyzvaly, aby Kyperskou republiku uznalo co nejdříve, nejpozději však do konce vstupních rozhovorů. 3. října 2005 zahájila EU přístupové rozhovory s Tureckem.

Turecko je tak zemí, která čeká nejdéle ze všech kandidátů na přijetí.

5.3 Turecká invaze na Kypr

Dne 15. července 1974 uskutečnila tehdy v Řecku vládnoucí vojenská junta podporovaná kolaboranty z řad řeckých Kypřanů na ostrově státní převrat. Jeho cílem bylo svrhnout demokraticky zvolenou vládu Kypru. Této situace využilo Turecko a pod záminkou ochrany práv turecké menšiny na Kypru podniklo vojenskou invazi na Kypr. Vojáci obsadili celý sever – 36,2 % území Kyperské republiky. Tím Turecko porušilo Chartu OSN a základní principy mezinárodního práva. Turecká okupace Kypru od té doby stále pokračuje už více než třicet let, a to navzdory rezolucím OSN, které požadují stažení cizích vojenských jednotek z ostrova.²³

Na obsazeném území vznikl 13. února 1975 Federativní turecký stát Kypr, který se měl v budoucnu stát součástí federativního Kypru. Poté následovala jednání a vymezení demarkační linie.

²³ *Kypr: základní fakta*. Praha: Tisková informační kancelář Kyperské republiky, 2008, s 8.

Obr. č. 3 Vymezení demarkační linie²⁴

Protože řecká část ostrova odmítla federalizaci ostrova, která měla být na úrovni volné konfederace dvou suverénních subjektů, byla dne 15. listopadu 1983 vyhlášena tureckou stranou nezávislost Turecké republiky Severního Kypru. Tuto republiku uznalo pouze Turecko.

Dnes je území ostrova rozděleno demarkační čarou, která je někdy nazývána také jako zelená nebo Atilova linie. Linii hlídají zhruba tři tisíce vojáků OSN. Toto rozdělení prohloubilo ekonomickou propast mezi řeckým jihem a tureckým severem.

Zatímco řecká část ostrova se stala právoplatným členem EU 1. května 2004, funguje jako prosperující ekonomika, vzniklo zde mnoho nových pracovních míst, došlo ke zvýšení vývozu a hospodářský růst trval několik po sobě jdoucích let, severní turecká část Kypru se potácí v problémech. Ačkoli existuje jako nezávislý stát, chybí mu mezinárodní uznání, a proto byl přinucen se ekonomicky i politicky napojit na Turecko.

Invaze a následná okupace měla katastrofické následky. Tisíce lidí byly zabitы a více než 180 tisíc řeckých Kypřanů žijících na severu muselo opustit svoje domovy. Dalších 20 tisíc řeckých Kypřanů utvořilo na okupovaném území enklávu, ale postupně byli zavražďováni a porušováni základních lidských práv nuceni se vzdát svých domovů a uprchnout do oblasti kontrolované vládou. Dnes žije v této enklávě pouze méně než 500 lidí. Naopak turečtí Kypřané byli tureckou vládou, která zastává politiku etnické segregace, nuceni se přesunout do okupované oblasti. Od doby invaze se stále

²⁴ *Mapy Kypru* [online]. Praha: Orbion, 2010 [cit. 2010-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://kypr.orbion.cz/mapy/>>.

ještě pohřešuje kolem 1 400 lidí – civilistů i vojáků. Mnoho z nich bylo vzato Turky do vazby a někteří byli před zmizením viděni ve věznicích v Turecku a na okupovaném území. Až na pár výjimek ale zůstává jejich osud nejasný. V důsledku invaze došlo ke ztrátě 70 % tehdejšího výrobního potenciálu ostrova a 30 % obyvatel přišlo o práci. Velká část bohatého kulturního dědictví na okupovaných územích byla zničena nebo poškozena.²⁵

5.4 Plnění přístupových kritérií

Kritéria pro vstup Turecka do Evropské unie jsou specifická a částečně odlišná od těch obecných. Formální kritéria pro turecký vstup do unie byla shrnuta v takzvaném Vyjednávacím rámci, který byl sestaven těsně před zahájením oficiálních rozhovorů o vstupu v říjnu 2005. V rámci tohoto rámce byla kritéria rozdělena do čtyř kategorií, přičemž pouze jedna kategorie byla klasická, to znamená, že by se týkala i ostatních kandidátských zemí. Touto kategorií bylo splnění tzv. Kodaňských kritérií. Druhé kritérium je spjaté s tureckým závazkem k „dobrým“ sousedským vztahům a mírovým řešením hraničních sporů. Třetím závazkem je podpora Turecka v řešení kyperské otázky v rámci OSN a ochota s Kyprem spolupracovat. Čtvrtý závazek vzniká v důsledku přijetí desítky nových států v roce 2004. Vzhledem k této události musela být obnovena Asociační smlouva z roku 1963, protože bylo nutné rozšířit celní unii i mezi tyto nové unijní členy. Jedním z nových členů byl i Kypr, což dělá toto kritérium vzhledem k turecko-kyperským vztahům opět problematické. Při celkovém pohledu na kritéria obsažená ve Vyjednávacím rámci je zřejmé, že oproti Kodaňským kritériím jsou nejenom přísnější, ale také vágnější, vnitřně rozpornější a politicky výbušnější.²⁶

Evropská komise vydává každoročně hodnotící zprávu o pokroku Turecka a to si zatím vede se střídavými úspěchy. V ekonomické oblasti je Turecko hodnoceno poměrně kladně – hlavní kritérium EU – prohlášení o fungující tržní ekonomice již bylo splněno. Kladně je také hodnocen volný pohyb zboží. V oblasti soudnictví je stále kritizována situace v oblasti lidských práv, je zdůrazňována nutnost zaměřit se na svobodu projevu, zavést parlamentní dohled nad armádou a poskytnout veškerá jak kulturní, tak jazyková práva národnostním menšinám. Za nedostatečnou pak Komise považuje bezpečnost a obrannou politiku.²⁷

²⁵ *Kypr: základní fakta*. Praha: Tisková informační kancelář Kyperské republiky, 2008, s. 8.

²⁶ BENEŠ, V. *Evropská unie a Turecko: krize důvěry?* Mezinárodní politika, č. 11, s. 10-12.

²⁷ *Turkey 2008 progress report* [online]. Brussels: European Communities, 2008 [cit. 2010-03-25]. Dostupný na WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key-documents/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf>.

Na základě schválení tzv. Přístupového partnerství mezi EU a Tureckem v dubnu 2001 přijala turecká vláda tzv. Turecký národní program, který upravuje postup harmonizace tureckého právního systému s právním rámcem EU. Ještě v září téhož roku přijal turecký parlament 30 dodatků k ústavě. V roce 2002 pak schválil další reformy včetně zákazu trestu smrti a ochrany kurdské menšiny. V červenci 2003 přijal reformu trestního zákoníku.

5.5 Pro a proti vstupu Turecka do Evropské unie

Snaha Turecka o vstup do Evropské unie je jedním z nejvíce diskutovaných témat dnešní Evropy, které rozděluje evropskou společnost na dva tábory. Na ty, kteří tento krok podporují a na ty, kteří se takovému kroku snaží zabránit. Stejně, jako jsou definovány nevýhody spojené s členstvím Turecka v Evropské unii, jsou určitým způsobem monitorovány i výhody, které by takovéto turecké členství mohlo do Evropy přinést.

Jednání nejsou bezproblémová, Turecko čeká na přijetí do EU nejdéle ze všech kandidátů, kteří se kdy o členství ucházeli, a zároveň se potýká s největšími problémy i nepochopením ze strany současných členů či EU jako celku. Argumentů pro a proti členství Turecka v Unii je celá řada. Z témat, o kterých se mluví nejčastěji, můžeme jmenovat vnitřní reformu EU, ekonomické hledisko a kulturní a náboženskou odlišnost.²⁸

5.5.1 Ekonomické aspekty

Zmiňujeme-li ekonomické důsledky rozšíření EU o Turecko, měli bychom se zamyslet nad tím, jak funguje turecké hospodářství a jakou má strukturu a kde jsou jeho největší slabiny. Je-li podmínkou pro další rozšiřování EU reforma institucionální struktury EU, pak neméně důležité je reformovat společnou zemědělskou politiku a politiku soudržnosti, které dnes tvoří asi dvě třetiny unijního rozpočtu.

V Turecku pracuje v zemědělství přibližně třetina ekonomicky aktivního obyvatelstva, přičemž podíl HDP je mnohem nižší, okolo 11 %. Z toho vyplývá, že turecké zemědělství je velmi neefektivní, zastaralé, extenzivní. Potřebuje hlubokou reformu, která bude samozřejmě finančně náročná. Země již dnes čerpá finanční prostředky od EU v rámci předvstupní pomoci, a pokud by se stala členem, měla by za současných podmínek nárok na mnohem větší objem peněz. Samotná společná zemědělská politika však musí během několika let projít reformou. Otázkou jen zůstává,

²⁸ TUNKROVÁ, L., ŠARADÍN, P. (eds.). *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 29.

nakolik bude tato reforma hluboká, protože zájmy členských států se značně liší. Je nemožné, aby fungovala podle stávajících pravidel po rozšíření o další balkánské státy a Turecko, aniž by se zhroutila. Turecká ekonomika se samozřejmě rychle mění a je jasné, že během jednání o členství dojde k výraznému posunu i v oblasti zemědělství. Přesto se dá říci, že pro Unii bude Turecko v tomto ohledu značnou zátěží. K podobnému závěru je možné dojít i v oblasti politiky soudržnosti. Turecká regionální politika v podstatě nefunguje vůbec, nebo funguje jen velmi špatně, protože rozdíly mezi západem a východem země jsou obrovské. Chudý východ se stále více vyliďňuje, což je způsobeno i politickou nestabilitou země a blízkostí Íránu a Iráku. To samozřejmě omezuje příliv investic do tohoto regionu.²⁹

Celková ekonomická vyspělost Turecka se příliš neliší od Bulharska a Rumunska, dvou zemí, které už v EU jsou. Rozloha i velikost Turecka však problém z hlediska absorpční kapacity umocňují, protože nároky na pomoc ze strany Unie tím rostou. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že turecká ekonomika je velmi dynamická a díky demografické struktuře má značný potenciál. Obyvatelstvo je velmi mladé, což je pro stárnoucí Evropu pozitivní zpráva. Přesto, že ekonomika není stabilizovaná, může dynamický rozvoj přispět k ekonomickému oživení v celé Unii. V úvahu je možné vzít i fakt, že Turecko je atraktivní pro zahraniční investory.

5.5.2 Kulturní a náboženská odlišnost

O tomto tématu slyšíme v souvislosti s Tureckem velmi často, někdy se na ně debata dokonce redukuje. Hovoří se o hranicích Evropské unie – jsou definovány geograficky či kulturně, o křesťanském kulturním a hodnotovém dědictví, o oddělení státu od církve. Turecko je muslimskou zemí, což ovlivňuje nejen kulturu, hodnoty, ale i politický systém, náhled na demokracii či lidská práva. Otázkou zůstává, zda jsou tyto světy slučitelné a zda mohou být součástí jednoho celku, nebo jsou naopak natolik odlišné, že je integrace nemožná.

Často slyšíme, že Turecko není evropským státem, protože většina jeho území leží na asijském kontinentu. Tento argument je však v dnešní době bezpředmětný, protože část tureckého území leží v Evropě a ES/EU nikdy nezpochybnila tureckou žádost s tím, že by nebylo evropskou zemí. Kromě zeměpisného argumentu však bývá evropství Turecka zpochybňováno právě s ohledem na historii, kulturu a náboženství. Je třeba říci, že turecká kultura se sice může lišit od západu, středu, východu

²⁹ TUNKROVÁ, L., ŠARADÍN, P. (eds.). *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s 37.

i jihoevropské, avšak vzhledem k tomu, že Turecko je nástupcem Osmanské říše, která kdysi sahala hluboko na území dnešní EU, postrádá argument, že turecká kultura či historie není evropská, jakékoliv opodstatnění. Naopak, říše se na evropském vývoji značnou měrou podílela. Podobně můžeme nahlížet i na islám a na jeho vyznavače, kteří v raném středověku přispěli k enormnímu rozvoji evropské kultury a vzdělanosti.³⁰

Mluví-li se o kulturní a náboženské odlišnosti, je nutné si uvědomit, že v Evropě dnes žije asi 15 milionů muslimů – především ve Francii, v Německu a ve Velké Británii. EU tedy v žádném případě není kulturně ani nábožensky homogenní, otázkou je, zda je schopna vyrovnat se s rozmanitostí.

Turecko je navíc jedinou sekularizovanou islámskou zemí. Turecká republika, založená v roce 1923 Mustafou Kemalem, je na sekularizaci postavena, náboženství je důsledně odděleno od politiky a dohlíží na to armáda a prezident. To je samozřejmě předmětem poměrně ostré kritiky, protože vojenská moc není plně podřízena moci civilní, jak je to běžné u demokratických režimů. Dá se tedy očekávat, že moc armády bude v rámci přístupového procesu dále oslabována.

Zastánci tureckého členství v EU nahlížejí na Turecko jako na strategického partnera, který může díky své historii, kultuře a náboženství hrát roli mostu mezi Evropou a Blízkým východem či středoasijským prostorem. To by mohlo přispět ke stabilizaci celého regionu a k posílení Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Pro EU je samozřejmě stabilita sousedů klíčová, hrálo to roli při minulých rozšířeních a hraje to roli i při jednáních s balkánskými zeměmi. Pokud se Turecku podaří konsolidovat demokracii, dojde k dalším posunům v zahraničně-politické oblasti a turecká veřejnost bude společnému evropskému projektu věřit, pak je Turecko nezastupitelným partnerem, který může skutečně přispět k silnějšímu postavení Unie ve světě. Na druhé straně nemůžeme přeceňovat jeho roli při usmiřování s islámským světem, protože fundamentalisté nebrojí jen proti Západu, ale také proti umírněnému islámu, který odmítá jejich roli. Z odlišné kultury pramení také jiné hodnotové zázemí, jiná pravidla a normy. Což je velmi podstatné, protože Turecko ještě zdaleka neplní politická Kodaňská kritéria. V průběhu dlouholetého procesu, kdy se začleňuje do evropských struktur, prošlo mnoha reformami – přibližuje se unijním standardům, mění legislativu, problémy nicméně přetrvávají jak ve státní struktuře, tak v oblasti politické kultury, občanské společnosti a zejména ochrany lidských práv. Turecké praktiky jsou často s evropskými neslučitelné. Zde musí být Unie nekompromisní, rozmanitost je

³⁰ TUNKROVÁ, L., ŠARADÍN, P. (eds.). *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s 41.

vítaná, ovšem společný projekt nemůže fungovat bez shody na základních hodnotách a pravidlech. Turecko je partnerem, s nímž má EU úzké vztahy. Je třeba je rozvíjet, ovšem ne za podmínek, které by si stanovil kandidát, ale za těch, na nichž se spolu s ním shodli členové. Kandidáta je však třeba respektovat.³¹

Pro to, aby mohlo Turecko do Unie vstoupit a aby se zachovala životaschopnost a akceschopnost celého spolku, musí obě strany projít zásadními reformami. Turecko reformy provádí a tím se bezpochyby přibližuje EU. EU působí jako velmi silný motivační faktor. Je možné, že pokud by Turecko ztratilo perspektivu vstupu, nemělo by žádnou motivaci pokračovat v reformách a je možné, že by se změny obrátily opačným směrem. Zároveň s tímto názorem se ovšem objevuje i otázka, jak se bude Turecko chovat, až členem EU skutečně bude?

³¹ TUNKROVÁ, L., ŠARADÍN, P. (eds.). *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s 41.

6 KANDIDÁTSKÁ ZEMĚ CHORVATSKO

V souvislosti se sedmou vlnou rozšíření Evropské unie se hodně diskutuje zejména o Turecku, zda tento stát bez křesťanských tradic patří do rodiny evropských národů. Méně už je zmiňován další zájemce o vstup do EU - Chorvatsko. Po pádu takzvané železné opony se výrazně změnila tvář celé střední a východní Evropy, která do té doby byla výrazně ovlivňována konfliktem mezi Východem a Západem. Drtivou převahu měl v tomto regionu východní blok. Pod tento vliv spadala i dnešní Chorvatská republika, která byla během studené války součástí komunistické Jugoslávie. V roce 1991 nastoupilo Chorvatsko cestu k samostatnosti a dnes má ambice stát se členem Evropské unie.

6.1 Geografická charakteristika

Chorvatská republika je jedním z nástupnických států bývalé Jugoslávie, který se geograficky nachází na pomezí střední a jihovýchodní Evropy. Rozloha Chorvatska je 56 542 km². Jeho sousedy jsou Slovinsko, Maďarsko, Srbsko, Bosna a Hercegovina a Černá Hora. Hlavním městem je Záhřeb. Chorvatsko je republikou v čele s prezidentem. Výkonnou moc zastává prezident, který je volen na 5 let, premiér a Rada ministrů.

Podle posledního sčítání lidu z roku 2001 má Chorvatska 4 437 460 obyvatel, z nich 90 % jsou Chorvati, 5 % Srbové a zbývajících 5 % Italové, Maďaři, Slovinci a Češi (0,24 %). 88 % obyvatel Chorvatska se hlásí k římskokatolické víře, 5 % jsou pravoslavní a 1,3 % muslimové.³²

6.2 Vznik samostatného Chorvatska – rozpad Jugoslávie

6.2.1 Historické kořeny konfliktu

Kořeny konfliktu sahají až daleko do minulosti. Jedním z prvopočátků byla prohra Srbského království v bitvě na Kosově poli roku 1389, jejím důsledkem bylo vazalství Osmanské říši. Jeho důsledky ovlivňují celou oblast do dnešních dnů.

Jako hlavní příčinu politické nestability Balkánského poloostrova můžeme označit fakt, že v 16. století došlo k rozdělení ostrova jak náboženskému, tak hospodářskému. Osmanská říše si zcela podmanila celý jih Balkánského poloostrova,

³² *Chorvatsko* [online]. Internetová encyklopedie Wikipedia, 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chorvatsko>>.

a zatímco sever byl v područí Rakouska – Uherska a celkem prosperoval, jih se stával stále zaostalejším.

Druhým faktorem nestability této oblasti je velká náboženská roztržičnost. Na území bývalé Jugoslávie žije mnoho etnických skupin, které vyznávají různá náboženství. Jsou zde pravoslavní Srbové a Černohorci, jež převzali svou víru od Řeků, muslimští Bosňané a Albánci, kteří ji převzali od Turků a katoličtí Chorvaté a Slovinci, kteří byli ovlivněni náboženstvím Rakušanů.

Historie konfliktu začíná již v 18. a 19. století, kdy byl Balkánský poloostrov centrem vyřizování sporů a mocenských her mezi jednotlivými mocnostmi. Ty si zde nejprve chtěly vytvořit nárazníkové pásmo proti Turkům, a jak turecká moc slábla, uviděly jednotlivé mocnosti šanci na rozšíření svého území. Na konci 19. století dosáhla srbská vláda určité autonomie, ale došlo k nechvalně známému atentátu na následníka rakouského trůnu a Rakousko – Uhersko vyhlásilo válku a území anektovalo. Po skončení první světové války bylo vyhlášeno společné Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, které se, proti vůli svého lidu, během druhé světové války připojilo k Německu. V té době začaly křivdy, které tíží celou společnost dodnes. Chorvatští Ustašovci, zahájili politiku genocidy vůči Srbům, Rómům a Židům, zatímco Mussolini v Albánii, pod kterou patřilo i Kosovo, rekrutoval do SS místní muže. V Srbsku začala protiněmecká opozice bojovat jak proti Němcům, tak vzájemně proti sobě. Z tohoto boje vyšel vítězně pozdější velký sjednotitel Jugoslávie Josif Broz Tito. Od roku 1946 bylo Chorvatsko součástí Socialistické federativní republiky Jugoslávie.

Po druhé světové válce nechal Tito popravít svojí opozici a na všechny zlé Srby se mělo zapomenout. Mělo být vytvořeno federativní zřízení poskytující všem národnostem stejná práva. Opakovaně byla měněna ústava, aby se posílila lokální centra. Konečnou rozhodovací moc však Tito ponechal svojí osobě a jeho diktátorská moc byla zakotvena i v ústavě, která se ale postupně měnila tak, aby již nemohl přijít žádný jeho nástupce. Když v roce 1980 Tito umírá, zanechává po sobě velice složitý systém, který nemůže fungovat bez jeho osoby (např. Srbsko mělo na svém území dvě autonomní oblasti, které mohly vetovat veškerá jeho rozhodnutí, ale do jejich záležitostí nesměly Srbové zasahovat). Moc byla přenesena z centra na šest republik a dvě autonomní oblasti. Zde je počátek jugoslávské krize vedoucí k dalším četným občanským válkám.

6.2.2 Rozpad Jugoslávie

Obrovské zadlužení počátkem 80. let vyvolalo potřebu reform, které se ale postupem času ukázaly nerealizovatelnými. Životní úroveň rychle klesala a zvyšovala se inflace - v roce 1989 se uvádí až 2 500 %.

Dvě nejvyspělejší republiky – Slovinsko a Chorvatsko již nechtěly doplácet na zbytek státu. Když na začátku roku 1991 odmítli srbští komunisté pod vedením Slobodana Miloševiče jmenovat do čela nové vlády jejich zástupce, vyhlásily obě republiky samostatnost, což prakticky znamenalo rozpad Jugoslávie. Za hranicemi Srbska, ale zůstalo přes 1,9 milionu Srbů (600 tisíc v Chorvatsku a 1,3 miliónu v Bosně a Hercegovině). Chorvatská vláda odmítla poskytnout Srbům žijícím na jejím území autonomii a ti proto na konci roku 1991 vyhlásili na třetině státu Republiku Srbská Krajina, z níž vyhnali většinu etnických Chorvatů. Do bojů mezi separatisty a chorvatskou armádou zasáhla i federální armáda ovládaná Srby, která se zpočátku snažila zaútočit na Slovinsko, ale byla odsud vytlačena, a tak přenesla boje do Chorvatska. Na jaře 1992 se situace stabilizovala a do země byly vyslány jednotky OSN (UNPROFOR), aby dohlížely na stabilizaci situace. V srpnu 1995 obsadila chorvatská armáda většinu krajinského území a došlo k opačnému posunu obyvatel a většina Srbů byla vyhnána do Bosny nebo do Srbska.

Zatímco odtržení Slovinska proběhlo celkem klidně, odtržení Chorvatska skončilo regulérní válkou, která vypukla v červenci 1991. Do příměří v lednu 1992 si konflikt vyžádal asi 10 000 obětí, do roku 1995, kdy válka skončila, asi dvacet tisíc. Během války v Chorvatsku bylo vyhnáno asi 220 000 Chorvatů a 300 000 Srbů.

Nejprve se bojovalo o Dalmácii, o Zadar a Šibenik, kde žili především Chorvaté. Už tehdy začaly etnické čistky, které se staly neodmyslitelnou součástí všech konfliktů na území bývalé Jugoslávie.

Snahu Evropského společenství o zajištění ochrany všech menšin, včetně srbských, na území rozpadající se Jugoslávie odmítl jugoslávský prezident Slobodan Milošević s tím, že Brusel nemá právo rozhodovat o tom, zda se Jugoslávie rozpadá. Především mu však vadilo, že by po odtržení byli rozděleni Srbové, kteří by žili ve čtyřech republikách.

V plné síle propukly boje v srpnu 1991 u města Vukovar, které federální vojska od 25. srpna 1991 ostřelovala a 1. října 1991 zcela odřízla.

V reakci na to vyhlásili Chorvaté 5. října 1991 mobilizaci proti velkosrbskému nacionalismu. Srby se však nedařilo zastavit. Vukovar padl do srbských rukou

18. listopadu. Následovala čistka a 3 nebo 4 tisíce obyvatel a chorvatských bojovníků bylo odvedeno do zajateckého tábora a mnozí byli zavražděni.

Srbové v té době ovládali asi třetinu chorvatského území. V listopadu 1991 začala chorvatská armáda protiútok na Slavonii a získala zpět území o rozloze asi 300 km².

Vzhledem k intenzitě bojů se konflikt dostal na jednání Rady bezpečnosti OSN, která 27. listopadu 1991 schválila rezoluci o vyslání mírových sborů do země. Jejich součástí byli i čeští vojáci. Uvalila také embargo na dodávky zbraní do oblasti, Chorvati je ale dál pašovali. Srbové to nepotřebovali, využívali zbraní ze skladů federální armády. Navzdory jednání o příměří boje nadále pokračovaly a Srbové vyhlásili 19. prosince 1991 mezinárodně neuznanou Republiku Srbská Krajina, která byla Chorvaty dobyta až v roce 1995 na konci bosenské války.

Snahy uzavřít příměří selhávaly, několik jich bylo přijato, ale nikdy nevstoupily v platnost. Příměří nastalo až v půlce ledna 1992. V oblasti byla rozmístěna vojska OSN, jejichž součástí se stal i český kontingent. Z celého Chorvatska včetně Srbské Krajiny se stáhly jednotky federální jugoslávské armády ovládané Srby. V malé míře ale střety dále pokračovaly zejména mezi paramilitaristickými srbskými jednotkami a chorvatskou armádou v oblasti Šibeniku a Zadaru.

Poté, co Chorvatsko přistoupilo na příměří 15. ledna 1992, byla jeho existence uznána ze strany Evropského společenství. Srby ovládaná federální jugoslávská armáda se stáhla z celého území Chorvatska. Z mezinárodní izolace se však Chorvatsko dostalo až na konci devadesátých let po smrti ultranacionalisty Franja Tudžmana, který byl prezidentem země.

Po Slovinsku se Chorvatsko zotavuje z války nejlépe z bývalých jugoslávských republik a doufá, že se jako druhý stát bývalé Jugoslávie úspěšně začlení do Evropské unie. Má stabilní tržní ekonomiku a je na tom lépe než Rumunsko a Bulharsko, které se staly členy EU v roce 2007.

6.3 Jednání o vstupu do EU

Chorvatsko požádalo o členství v EU v roce 2003 a Evropská komise Chorvatsko doporučila na oficiálního kandidáta na začátku roku 2004. Status kandidátské země byl udělen Evropskou komisí v polovině roku 2004. Vstupní jednání, původně plánovaná na březen 2005, začala v říjnu 2005 a spustila proces prověřování. Hlavní příčinou tohoto zpoždění byla chorvatská neochota k vydání generála Ante Gotoviny, obviněného z válečných zločinů, do rukou Mezinárodního soudního tribunálu

v Haagu. Chorvatská republika by se měla pravděpodobně stát členskou zemí EU v roce 2011 či 2012 poté, co EU dokončí reformu svých vnitřních institucí, neboť sama by měla problémy s fungováním ve více jak 27 členech.

Vztahy Evropské unie a Chorvatska nemohly být takové, jako vztahy s ostatními postkomunistickými zeměmi střední a východní Evropy, protože Chorvatsko se muselo a v určitých ohledech musí dodnes vyrovnávat s následky válečného konfliktu z počátku 90. let a „osvobozovací“ akce chorvatské armády v roce 1995 a poté autoritativního vládnoucího režimu. Zároveň se však Chorvatsko liší i od ostatních zemí jihovýchodní Evropy, nebo chceme-li západního Balkánu. Poté, co v roce 1999 zemřel prezident Franjo Tuđman a jeho autoritativní vládu nahradila v roce 2000 vláda koalice šesti stran, proměnilo se Chorvatsko v demokratickou a politicky i ekonomicky poměrně stabilní a rychle se rozvíjející zemi. Proto také Evropská unie k Chorvatsku nepřistupuje stejně jako k ostatním zemím regionu, které by Chorvatsku jeho poklidný politický vývoj mohly mnohdy jenom závidět.

Vstup Chorvatska do EU, i přes jeho ambiciózní kroky v reformách, je stále komplikován hraničním sporem se Slovinskem. Tento spor mezi Slovinskem a Chorvatskem trvajícím již téměř dvacet let zahrnuje malou oblast podél Jadranského pobřeží, která skýtá přístup k mezinárodním vodám severního Jadranu. Podstata sporu spočívala v přístupu k Jadranskému moři a mezinárodním vodám. Hranice vod v Piranském zálivu byla stanovena podle úhlu ústí řeky Dragonja, který však Slovincům neumožňuje přímý přístup k mezinárodním vodám. Problém měl být vyřešen v roce 2001 smlouvou přidělující Slovinsku dvě třetiny zálivu, kterou podepsali tehdejší premiéři obou zemí. Naděje na ukončení sporu ale zanikla poté, co ji chorvatský parlament odmítl ratifikovat, a to i přesto, že celková délka pobřeží Chorvatska včetně ostrovů činí 5 832 km².

19. prosince 2008 Slovinsko vetovalo Chorvatsku 10 z 35 kapitol přístupových jednání. Vzhledem k neschopnosti obou států se dohodnout, snažila se EU v červnu roku 2009 nalézt kompromisní řešení sporu, ale nakonec neuspěla. Švédské předsednictví poté prohlásilo spor za dvoustranný a od jeho řešení se distancovalo. Nový impuls pro jednání mezi oběma zeměmi znamenal nástup nové chorvatské premiérky Jadranky Kosor, která se spolu se svým slovinským protějškem Borutem Pahorem shodla na tom, že hraniční spor by neměl představovat překážku pro chorvatské vyjednávání s EU. 29. září 2009 vznikla dohoda, která předpokládá společnou správu Piranského zálivu na 20 až 50 let. V případě dalších sporů se premiéři obou zemí zavázali postoupit věc nezávislé arbitráži.

Vyřešení sporů mezi Chorvatskem a Slovinskem je jen začátkem dlouhé cesty, která souvisí s politickou realitou Balkánského poloostrova. Pokud existuje nezávislá vnější síla využitelná k nátlaku, buď je neochota k dohodě svalována na ni, nebo je využívána a manipulována ku prospěchu té či oné strany.

Prozatím úspěšné vyřešení posledního sporu mezi sousedy, z nichž jeden je v EU a druhý by do Unie chtěl, však není jediným problémem, se kterým se Chorvatsko musí vyrovnat. Dalším problémem Chorvatska je totiž silný nacionalismus, který se promítá do všech aspektů života. Chorvaté sami sebe považují v rámci Balkánského poloostrova za výjimečné a snaží se všemi způsoby odlišit a odtrhnout od zbytku svého geografického prostoru. Nevyřešené hraniční spory mají také s Bosnou a Hercegovinou a Srbskem a Černou Horou.

Když v březnu 2005 odložila EU zahájení přístupových rozhovorů s Chorvatskem, protože si Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii stěžoval, že s ním Chorvatsko nedostatečně spolupracuje, zvedla se v zemi následně obrovská vlna odporu proti EU a tehdejšímu premiérovi Sanaderovi, který se zasloužil o zatčení a předání generála Ante Gotoviny trestnímu tribunálu. Kritici tvrdili, že EU nutí Chorvatsko vydávat své hrdiny do Haagu, kde je soudí za to, že bojovali za svobodu své země, neváží si hrdinného boje Chorvatů za samostatnost atd. Unie je musela poté uklidnit tím, že Chorvatsko označila za zemi střední Evropy a nikoli Balkánu, a pochválila Chorvaty za „významný pokrok“.

Sami Chorvaté také do značné míry také slyší na argumenty, že vstupem do unie přijdou o svou suverenitu, kterou si její obyvatelé za cenu velikých ztrát na životech i majetku vybojovali. Chorvatsko se také snaží vyjednat výjimku spočívající ve dvanáctiletém moratoriu na nákup pozemků občany jiných zemí. O těchto aspektech se ale mluví jen okrajově. Důraz je kladen především na pokračování přístupových jednání a za nejobtížnější se označuje kapitola Justice, protože korupce v Chorvatsku je obrovská.

I přes tyto problémy je důležité, že možnost stát se členem EU má na Chorvatsko jednoznačně pozitivní vliv. Od podání přihlášky v roce 2003 země urazila významný kus cesty, která přispěla k její stabilizaci, návratu části srbských uprchlíků, zlepšení zákonodárství a postavení menšin. Usmíření se Slovinskem, které bude snad trvalejšího rázu, je pověstnou třešničkou na dortu. Po ekonomické stránce je Chorvatsko plně připraveno k přistoupení.

Chorvatsko doufá, že se mu podaří dokončit přístupová jednání tento rok s cílem vstoupit do EU v roce 2011 či 2012. Jedním z problémů, které mu stojí v cestě, jsou

problémy s korupcí a organizovaným zločinem, kterých se obává Evropská komise a společně s ní většina z 27 evropských vlád. Po zkušenostech s Bulharskem a Rumunskem, které byly přijaty v roce 2007 a v těchto oblastech udělaly jen omezené pokroky, chce být Evropská unie tentokrát opatrnější a nastavila Chorvatsku vysokou laťku v oblasti soudní reformy. Chorvatsko musí bojovat se skupinami organizovaného zločinu a korupcí na nejvyšších postech. Asi nejzajímavější novinkou, kterou chce zavést, je přechod z kontinentálního evropského právního systému na anglosaský systém zdůrazňující roli žalobců a obhájců. Chorvatsko se potýká s neobvyklým množstvím nedořešených případů (přibližně 800 000) a od reforem se očekává zlepšení systému.

7 KANDIDÁTSKÁ ZEMĚ MAKEDONIE

7.1 Geografická charakteristika

Republika Makedonie leží na Balkánském poloostrově. Sousedí s Kosovem, Srbskem, Bulharskem, Řeckem a Albánií. Název i některé symboly státu navazují na historickou Makedonii, což se nelíbí Řecku, na jehož území leží větší část antické Makedonie.

V Makedonii žije 2 066 718 obyvatel – 64 % tvoří Makedonci, 25 % Albánci, 4 % Turci, 3 % Romové, 2 % Srbové a všechny ostatní menšiny 3 %. Makedonie je jedním z deseti států v Evropě, v nichž převládá obyvatelstvo vyznávající pravoslaví – 65 %. Druhým nejčastějším náboženstvím v Makedonii je islám, ke kterému se hlásí 33 % obyvatelstva. Křesťané zaujímají pouze 0,37 % věřících.

7.2 Stručná historie

Území dnešní republiky Makedonie bylo Slovy osídleno již v 6. a 7. století. Při své expanzi si je však podrobila Byzantská říše, později ve 2. čtvrtině 9. století se dostala většina země pod vliv říše Bulharské. Od 9. století se sem šířilo křesťanství, hlavně z velmi blízké Byzantské říše. Koncem 14. století ji dobyli Turci během svých výbojů na západ.

Turecká vláda trvala až do 20. století, během ní se Turci snažili obyvatelstvo islamizovat, což se jim podařilo jen z části. Různé národy - Řekové, Srbové, Bulhaři a Albánci, které v zemi žily, začaly postupně organizovat národně osvobozené hnutí. Přestože někteří tito aktivisté žádali přičlenění k nově vzniklému Bulharsku, tento požadavek neuspěl. V roce 1913 byla země ztravena turecké nadvlády a rozdělena mezi Bulharsko, Řecko a Srbsko, což byl konec Makedonie jako jedné země.

Za druhé světové války byla od dubna 1941 do září 1944 většina území dnešní Republiky Makedonie anektována Bulharskem. Západní oblasti byly 29. června 1941 anektovány Itálií a začleněny do Albánie. V září 1943 obsadila německá vojska oblasti předtím obsazené Itálií i Bulharskem a obě části okupovala do 19. listopadu 1944. Po skončení druhé světové války zde byla 30. dubna 1945 v rámci Jugoslávie vyhlášena Lidová republika Makedonie, která byla 7. července 1963 přejmenovaná na Socialistickou republiku Makedonii. Po rozpadu Jugoslávie vyhlásila Makedonská socialistická republika 25. ledna 1991 svrchovanost a 7. června 1991 změnila název na Republika Makedonie. Nezávislost Republiky Makedonie byla proklamována 15. září

1991. Po vyhlášení nezávislé Makedonie na území bývalé Jugoslávie zpochybnilo Řecko legitimitu nového státu. Aby se vyhovělo protestům Řecka proti užívání názvu Makedonie, dostala Makedonská republika podle rozhodnutí OSN z 8. dubna 1993 mezinárodně uznaný název Bývalá jugoslávská republika Makedonie. Tento mezinárodní název používá mezinárodní společenství i po urovnání makedonsko-řeckých vztahů v roce 1995. V Makedonii se však název nikdy nepoužíval. Makedonie stále používá název Republika Makedonie.

Republika Makedonie se dokázala držet stranou všech konfliktů na území bývalé Jugoslávie, teprve v roce 1999 během konfliktu v sousedním Kosovu se Makedonie stala dočasným útočištěm pro uprchlíky z Kosova. V letech 2000 - 2001 v zemi vypukl ozbrojený spor mezi makedonskou vládou a albánskými povstalci z Národní osvobozené armády, který se dostal až na hranu občanské války. Po zprostředkování NATO a Evropskou unií se spor podařilo uklidnit, i když vztahy mezi slovanskými a albánskými Makedonci zůstávají napjaté.

7.3 Integrovační proces Makedonie do EU

Makedonie je kandidátskou zemí na vstup do EU od 17. prosince 2005. Tato země čelila od získání nezávislosti mnohým nesnázím – přečkala řecké embargo v letech 1993 – 1995 a utrpěla značné ztráty během sankcí OSN vůči Srbsku i během krize v Kosovu. Podporu EU získala až v roce 2001 poté, co ukončila mírovými prostředky etnický konflikt. Dnes se všechny etnické komunity v Makedonii shodují na jednom cíli, kterým je členství v EU. Evropská integrace je cílem, který sjednocuje všechny občany Makedonie nezávisle na jejich etnickém původu, politické orientaci či společenském postavení.

EU otevřela brány Makedonii a západobalkánským zemím v roce 1997, když coby základní rámec svého vztahu se západním Balkánem přijala tzv. regionální přístup. To znamenalo, že vedle naplnění Kodaňských kritérií musí dané země splňovat ještě jednu podmínku: navázání regionální spolupráce. Zároveň dala jasně najevo, že každá země bude posuzována podle svých individuálních úspěchů. Z toho vyplývá, že ačkoli bude evropské integraci Balkánu muset předcházet integrace regionální, kandidátské země se budou stávat členy EU jednotlivě, podle úspěchů dosažených při plnění kritérií EU. Soluňský summit, který se konal v červenci 2003 a byl vnímán jako „milník vztahů EU a západního Balkánu“, dal balkánským zemím jednoznačně najevo, že pokud budou schopny splnit všechny podmínky, bude jejich budoucnost evropská. Na tomto summitu bylo rovněž balkánským zemím navrženo nové Evropské partnerství, ale zároveň bylo

zdůrazněno, že ústřední rámec stanovený v Stabilizačním a asociačním procesu zůstane ústřední, a že bude s Evropským partnerstvím kompatibilní.³³

9. ledna 2001 podepsala Makedonie Dohodu o stabilizaci a asociaci, jejíž plnění se každoročně vyhodnocuje. V první zprávě z roku 2002, byla Makedonie hodnocena kladně pouze v otázkách regionální spolupráce a dobrých sousedských vztahů. Tento trend byl pozitivně zmiňován i v následujících zprávách. V dalších letech došlo k výraznému pokroku, především díky zlepšující se politické situaci, jež byla vyhodnocena jako obecně stabilní a úspěšná. Jistého pokroku dosáhla Makedonie i v reformách veřejné správy, veřejných financí a armády. Zásadní nedostatky přesto přetrvávají, jako například nedokončená reforma soudnictví, problémy spojené s dodržováním práva, nebo vysoká míra korupce a nezaměstnanosti. Další prioritní oblastí je přiblížení makedonské legislativy zákonům EU. Proto v dubnu 2003 vznikl Národní program pro přiblížení legislativy. V říjnu 2003 navíc Makedonie zavedla opatření, podle něhož musí být každý nový návrh zákona či politického opatření doplněn o „Prohlášení o souladu s legislativou EU“, čímž se přímo podporuje harmonizace makedonské legislativy s evropskými právními normami.

V obecném hodnocení Evropské komise se uvádí, že Makedonie dělá v přiblížování legislativy normám EU výrazné pokroky.

První Evropské partnerství s Makedonií bylo Radou odsouhlaseno v roce 2004, a od té doby bylo vzhledem k nově se objevujícím prioritám aktualizováno. Organizace priorit byla rozdělena do dvou skupin: Krátkodobé priority (horizont jednoho roku), zaměřené na reformy a organizace volebních procesů při parlamentních volbách, a střednědobé priority, které byly stanoveny v akčním plánu pro Evropské partnerství. Jednalo se zejména o důležité a naléhavě potřebné reformy v policejním sektoru, reformy právního státu, ekonomického prostředí, přiblížení legislativy právním normám a standardům EU a posílení administrativní kapacity.³⁴

Od získání nezávislosti byla Makedonie podporována mezinárodním společenstvím v demokratizačním procesu. V praxi obdržela v rámci pomoci EU přibližně 728 milionů eur. V průběhu 90. let se úspěšně vyhnula krvavému konfliktu několika nástupnických zemí rozpadnuvší se Jugoslávie. V té době se snažila Makedonie „prodat“ svou image „oázy klidu a míru“, a proto se vyhýbala řešení důležitých otázek jako například nedostatečnému zvládnutí etnického napětí či

³³ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko... a kdo dále? Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2007, s. 88.

³⁴ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko...a kdo dále? Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2007, s. 90.

uspokojení požadavků nespokojených menšin. Přesto se nedokázala vyhnout krizi, která přišla v roce 2001. Na povrch se nakonec přece jen vynořily problémy v etnických vztazích.

Role mezinárodního společenství při stabilizaci země, zejména pak role Evropské unie, byla v průběhu krize a v době těsně následující naprosto klíčová. Už počáteční události, které celou krizi odstartovaly, spustily i mechanismus krizového managementu EU. Zásadní pro úspěšné naplnění role EU byla skutečnost, že po výbuchu násilí v Makedonii reagovala EU velice rychle a především na bázi jednotného postoje všech svých členských zemí. Členské země tak jednaly ve shodě a ohledně postoje, který by EU měla v případě Makedonie zaujmout, mezi nimi nezavládly žádné rozpory. Evropská unie na sebe vzala během konfliktu aktivní a angažovanou roli a usnadnila jednání o příměří vysláním zvláštního zmocněnce. Výsledkem jednání bylo podepsání Rámcové smlouvy. Úspěch EU v dané roli byl umožněn několika faktory, kterými byly jednak rychlé a včasné zapojení krizového managementu, jednak celkový přístup Unie v uklidňování krize v Makedonii a konečně kombinací různých nástrojů, jimiž propojila krizový management s dlouhodobými opatřeními.³⁵

Od roku 2001 Makedonie učinila výrazný pokrok: je to stabilní, demokratickou zemí, která uspěla ve snaze o získání statutu kandidáta na členství EU. Výrazný pokrok během makedonského konfliktu učinila i EU. Ukázala, že hraje klíčovou roli i pro zajištění stability na Balkáně, a vládne dostatečnou schopností společné akce v bezpečnostních otázkách, které jsou důležité pro mír a stabilitu v regionu. Konflikt v roce 2001 byl proto významnou lekcí jak pro EU, tak pro Makedonii.

Veškeré vnější a vnitřní okolnosti, s nimiž se Makedonie od získání nezávislosti vyrovnávala, ještě umenšily už tak slabé odhodlání zdejších politických elit k rozhodnému reformnímu procesu a často sloužily jako omluva pro neúspěšnou práci vlády.

Dosud soustředila Makedonie veškeré své úsilí na to, aby zavedla opatření, která jsou součástí politických kritérií pro vstup do EU. Mnohé už také bylo vykonáno pro stabilizaci mezietnických vztahů, zahájení procesu decentralizace, reformu volebního systému atd. V průběhu tohoto mimořádně napjatého období se jedinou platformou, na níž bylo možné sjednotit občany rozdělené politickými a etnickými liniemi, stala naděje na členství v EU. Každá reforma, do níž se vláda pustila, byla proto veřejnosti prezentována jako povinnost, kterou je nutné splnit, aby se pokročilo v integračním

³⁵ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko... a kdo dále? Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2007, s. 97.

procesu země směrem k EU. To částečně platilo i v souvislosti s reformami v citlivých oblastech, jako například u reformy policie či soudního systému a při boji proti korupci. To, že se EU rozhodla podmínit integrační proces realizací reforem v Makedonii, se ukázalo jako správný krok. Členství v EU neznámá pouze privilegium využívání veřejných fondů EU, ale také značnou míru odpovědnosti za převzetí závazků obsažených v statutu členského státu. Makedonie získala status kandidáta na členství, avšak oficiální datum zahájení jednání nebylo stanoveno, ale očekává se, že jednání začnou v nejbližší době. Vstup do Evropské unie je cílem, který sjednocuje všechny makedonské občany bez ohledu na jejich etnický původ, vzdělání, věk či politické preference. Většina makedonských občanů vnímá vstup do Evropské unie jako splnění snu o stabilní, prosperující a bohaté Makedonii.

8 DALŠÍ MOŽNOSTI ROZŠIŘOVÁNÍ EVROPSKÉ UNIE

Region západního Balkánu patří i dnes k nejpestřejším, ale zároveň i k nejnávybnějším v Evropě. Cílem politiky EU na Balkáně je dosáhnout situace, kdy vojenský konflikt mezi státy tohoto regionu bude nemyslitelný a bude zde vládnout mír a prosperita. Dosažení a udržení stability na Balkáně je důležitým cílem nejen pro Evropskou unii, ale hlavně i pro balkánské země samotné. EU se snaží tohoto cíle dosáhnout pomocí integrace států západního Balkánu. K dosažení tohoto cíle jí slouží politika rozšíření. EU se chce ihned vypořádat s jakýmkoli potenciálním ohrožením své stability a Balkán je od rozpadu Jugoslávie vnímán jako problematický region. Stabilita balkánského regionu je proto strategickým zájmem EU. Krize z počátku 90. let a krize v Kosovu znamenaly pro EU důležitou zkušenost i klíčové momenty co do porozumění balkánské situaci, adaptace na tamní podmínky a výkonu její role stabilizátora celého regionu.

V současné době mají status kandidátské země tři státy – Chorvatsko, Turecko a Bývalá jugoslávská republika Makedonie. Přístupová jednání s prvními dvěma již byla zahájena. Bývalá jugoslávská republika Makedonie se kandidátskou zemí stala v prosinci 2005 a na zahájení jednání o přistoupení dosud čeká. Všechny ostatní země západního Balkánu – Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Srbsko a Kosovo – získaly příslib perspektivy členství v EU, jakmile budou připravené. Jsou označovány jako potenciální kandidátské země.

Se všemi zeměmi západního Balkánu zahájila EU proces, známý jako proces stabilizace a přidružení – který usiluje o jejich postupné přiblížení k EU. Díky tomuto procesu získaly tyto země již nyní volný přístup na jednotný trh EU pro prakticky veškeré své vývozy a také finanční podporu EU pro svá reformní úsilí. Hlavním bodem tohoto procesu je uzavření dohody o stabilizaci a přidružení, která představuje smluvní vztah mezi EU a každou zemí západního Balkánu, ze kterého vyplývají vzájemná práva a povinnosti. Dohoda se zaměřuje na respektování hlavních demokratických zásad a klíčových složek jednotného trhu EU. Prostřednictvím oblasti volného obchodu s EU a souvisejících pravidel (pravidla hospodářské soutěže a státní podpory, duševní vlastnictví atd.) a výhod (např. právo na usazení) a prostřednictvím reform, které směřují k přijetí norem EU, umožní tento proces ekonomikám tohoto regionu pomalu se integrovat do struktur EU.

Jedinou potencionální kandidátskou zemí, která neleží na Balkáně, je Island. Island podal oficiální přihlášku do EU dne 23. července 2009. Věří, že přístupová jednání zahájí již v tomto roce tak, aby je dokončil v roce 2011 a občané mohli o přistoupení k EU rozhodnout v referendu v roce 2012. Island se rozhodl podat přihlášku poté, co byl v roce 2008 v důsledku hospodářské krize nucen vyhlásit státní bankrot. Vláda pak podání přihlášky do EU uspíšila. Komise nyní vypracovává hodnotící zprávu, na jejímž základě členské státy jednomyslně rozhodnou o datu otevření přístupových jednání. Vzhledem k tomu, že Island je členem EHP i Schengenského systému a implementoval více než tři čtvrtiny evropské legislativy, lze očekávat, že projednání 35 kapitol, které jsou součástí negociačního procesu, bude relativně snadné. Velká Británie a Nizozemsko, ale podmiňují svůj souhlas zaplacením 3,9 mld. eur britským a nizozemským vlastníkům osobních účtů, kteří přišli bankrotem islandské Landsbanki o peníze. Ozývá se také kritika zrychleného jednání EU s Islandem, a to zejména ze strany balkánských států, které mají o členství v EU také zájem.³⁶

Dne 26. listopadu 2009 vydal Evropský parlament Usnesení o dokumentu Komise týkající se strategie rozšíření o západní Balkán, Island a Turecko. Komise předkládá svou zprávu týkající se strategie rozšiřování EU každý rok. Evropský parlament potvrdil svůj postoj k rozšiřování EU jakožto její nejúspěšnější politice, zdůraznil nicméně, že je potřeba dodržovat Kodaňská kritéria, která si EU dala jako podmínku pro přistupující státy. Evropský parlament vyjádřil požadavek, aby zainteresované státy pokračovaly v reformách, zejména v oblasti soudnictví, boje s korupcí, dodržování práv tisku a postavení menšin. Bilaterální rozhovory by neměly ovlivňovat výsledky rozšiřování.

Při zachování stávající rychlosti dokončí Chorvatsko jednání v polovině roku 2010. Makedonie pokračuje v reformách státní správy a poslanci uvítali její začlenění mezi země s bezvízovým stykem. Země se zavázala, že se pokusí vyřešit svůj spor s Řeckem o název státu. Srbsko podalo přihlášku k členství v EU v prosinci 2009. Bosna a Hercegovina byla poslanci kritizována za nestabilitu v zemi a nejednotný přístup vládnoucích elit. Evropský parlament žádá Komisi o zahájení intenzivních jednání o bezvízovém styku Kosova s EU. Albánie podala oficiální přihlášku 28. dubna 2009. Kladně Evropský parlament hodnotí přibližování Albánie k EU Země, ale musí i nadále pracovat na potírání korupce, organizovaného zločinu a praní špinavých peněz,

³⁶ KRUTÍLEK, O., KUCHYŇKOVÁ, P., FRÍZLOVÁ, I. *Monitoring EU europoslance Hynka Fajmona Duben/září 2009* [online]. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009 [cit. 2010-03-24]. Dostupný z WWW: <<http://cdk.cz/pdf/monitoring/2009-0409.pdf>>.

musí dohlížet na naplňování role nezávislého soudnictví a svobody tisku. Další jednání budou pravděpodobně trvat několik let. Nejspornějším bodem v politice rozšiřování EU je otázka tureckého členství. Evropský parlament podtrhl důležitost Turecka v energetické oblasti, ale kritizoval nedostatečné dodržování svobody tisku a reformu soudnictví.³⁷

Dosažení a udržení stability na Balkáně je důležitým cílem nejen pro balkánské země samotné, ale i pro EU. EU se chce ihned vypořádat s jakýmkoli potenciálním ohrožením své stability a Balkán je od rozpadu Jugoslávie vnímán jako problematický region. Stabilita balkánského regionu je proto strategickým zájmem EU. EU se do dění na Balkáně zapojila už v roce 1991, v době rozpadu Jugoslávie. Tento proces znamenal pro celou EU značnou výzvu a také zcela novou zkušenost pro instituce Unie. Zapojení do „balkánského příběhu“ neznamenal jen nárůst vlivu EU na stabilitu regionu, nýbrž také lekci z „budování kapacity“ pro společnou bezpečnostní a zahraniční politiku EU. Do stabilizace balkánských zemí investovala EU značnou energii a finanční částky. Prostřednictvím programů pomoci poskytla EU balkánským zemím v letech 1991–2001 více než 6,1 miliardy eur. Po intervenci NATO v Kosovu v roce 1999 si EU uvědomila, že balkánská problematika vyžaduje serióznější a dlouhodobější přístup, a proto byl ustaven Pakt stability. Krize z počátku 90. let a krize v Kosovu znamenaly pro Evropskou unii důležitou zkušenost i klíčové momenty co do porozumění balkánské situaci, adaptace na tamní podmínky a výkonu její role stabilizátora celého regionu.

Jugoslávský konflikt poukázal na hlavní slabiny přístupu EU ohledně nerovnováhy „tvrdé síly“ (vojenské řešení) a „jemné síly“ (nevojenské řešení). Nedostatek soudržnosti mezi diplomacií, nátlakovou diplomacií a užitím síly, stejně jako malá věrohodnost hrozby užitím síly, to vše bylo zdůrazněno jako zásadní problém EU. Dospět k aktivnější bezpečnostní roli v regionu však pro Unii nebylo snadné. Nesmí se zapomínat na skutečnost, že Unie má dnes 27 členů. Tolik hlasů je těžké artikulovat do jediného. Některé z těchto států aktivnější role vně unijních hranic příliš nezajímá, anebo mají přinejmenším rozdílné názory na vojenské zapojení Unie do bezpečnostních otázek.

Zkušenost, již získala při řešení krize na Balkáně, vedla Unii k přijetí konkrétnějších opatření pro zlepšení a rapidní rozvoj potenciálu krizového managementu. Hlavním smyslem je umožnit skupině členských států prohloubení spolupráce tak, aby mohly jednat bez nutného konsensu všech členských zemí. Tato

³⁷ KRUTÍLEK, O., KUČHYŇKOVÁ, P., FRÍZLOVÁ, I. *Monitoring EU europoslance Hynka Fajmona Listopad 2009* [online]. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009 [cit. 2010-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://cdk.cz/pdf/monitoring/2009-11.pdf>>.

forma spolupráce je však omezena na realizaci společných postojů a aktivit a nesmí obsahovat akce s vojenskými implikacemi. Hlavní výhodou je fakt, že tato procedura umožňuje mnohem jednodušší rozhodovací proces v některých naléhavých otázkách, jež vyžadují okamžitý a efektivní zásah, aniž by přitom mohl být proces blokován tím, že by se do něj nezapojily všechny členské státy. V souvislosti s tímto opatřením byly v EU zavedeny nové instituce, jako například Politická a bezpečnostní komise, Vojenská komise EU a celá řada dalších podvýborů, jež mají dvěma zmíněným orgánům poskytovat podporu. Kromě toho se zvýšil důraz na roli Vysokého představitele pro Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, který se tak stal klíčovou postavou krizového managementu. Role Komise v dané oblasti byla také přesněji definována. Nejjasnějším znamením zájmu EU o Balkán je možnost evropské integrace, kterou EU balkánským státům nabídla. Toto rozhodnutí má značný dopad na stabilitu v regionu a dodává balkánským zemím energii a motivaci, aby pokračovaly dál po evropské cestě, s výhledem na konečný cíl – členství v EU. Právě tuto „odměnu“ tedy EU používá, aby zmíněné země přesvědčila, aby si namísto zpátečnických scénářů vybraly stabilní a perspektivní budoucnost. Slovinský vstup do EU v roce 2004, vstup Bulharska a Rumunska do EU v roce 2007 a kandidátský status pro Chorvatsko a Makedonii mohou posloužit jako příklady dalším balkánským zemím, které se snaží chytit „evropský vlak“. Pro dosažení stability v regionu je právě takováto strategie ta pravá.

Jaké přínosy očekávají balkánské země od integrace do EU? Tyto země považují evropskou integraci za hlavní národní prioritu. Touží po připojení k EU v naději na větší prosperitu, větší ochranu a volný pohyb pracovních sil a zboží. Na druhé straně bude dopad rozšíření EU o západobalkánské země značný, podobně jako tomu bylo u předchozích rozšíření. Kromě euroatlantické integrace nemají západobalkánské země žádný společný zahraničněpolitický cíl. A přesto je v současné době obraz celého Balkánu negativní – Balkán je vnímán jako černá díra na evropské mapě. Lze zcela pochopit, proč evropská veřejnost vůči možnosti integrovat Balkán do Evropy zaujímá negativní či skeptický postoj. Balkánské země se stále potýkají s problémy, jako je korupce, organizovaný zločin či obchod se ženami, a navíc se nacházejí na hlavní trase, kterou se do západní Evropy pašují drogy. Tento stav nevyhovuje ani Balkánu, ani Evropě. Proto by mělo rozšiřování EU na Balkáně pokračovat; pozitivní důsledky, jež z něj plynou, jsou nejen v zájmu balkánských zemí samých, ale i v zájmu celé EU. Proces rozšíření znamená export stability namísto importu nejistoty.

ZÁVĚR

Rozšiřování je bezesporu jedním z nejambicióznějších projektů Evropské unie, který by měl Evropě zaručit mír. Tento cíl zatím plní.

Pro většinu „běžných“ občanů zemí EU znamená Unie především hospodářskou pomoc.

Zatímco v představě EU jako celku s jednotnou měnou panuje mezi členskými zeměmi relativní shoda, její další rozšiřování je vnímáno spíše rozporuplně. Zatímco nové členské země další rozšiřování podporují, staré členské země se k němu vyjadřují spíše zdrženlivě. Vysvětlením může být především obava ekonomicky vyspělých států, že po dalším rozšíření EU se stanou cílovými oblastmi pro levnou pracovní sílu z méně vyspělých nových členských států. Další příčinou negativního postoje k rozšiřování EU také může být fakt, že staré členské státy dotují rozpočet EU, zatímco noví členové naopak peníze z fondů EU využívají. Většina Evropanů si myslí, že v budoucnu by se EU spíše než dalším rozšiřováním, měla zabývat otázkou ekonomického oživení (podle průzkumů Eurobarometru je to cca 40 % obyvatel členských států EU).

To, že se starší členské státy obávají dalšího rozšiřování, je naprosto přirozená reakce. Z původního společenství několika velice podobných národů se nyní stává kolos s naprosto odlišnými ekonomickými a náboženskými podmínkami. To je také důvodem, proč se členské státy, ale i samotní představitelé Evropské unie obávají dalšího rozšiřování. Je opravdu možné v dnešní době vytvořit celek s naprosto odlišných národů a spojit je v jeden celek? A je vůbec možné tento celek řídit jedním centrem?

Je pouze na členských státech, zda se dokáží vzdát části svých pravomocí a vytvořit jednotný celek. Spolu s rostoucím počtem členských států se navíc EU stává poněkud těžkopádnou, nepřizpůsobivou a málo akce schopnou. Děje se tak v důsledku sociálně-demokratického modelu, který EU brzdí. Je zcela jasné, že pokud bude EU stále stavět pouze na sociálních jistotách, její rozvoj se zcela jistě zpomalí, ne-li zcela zastaví.

Vyvstává také otázka, zda se státy jako např. Turecko mají právo stát se členy EU, je-li jejich geografická příslušnost z větší části na jiném kontinentu. Geopoliticky může být Turecko chápáno jako jakýsi most mezi Evropou a Blízkým východem, mezi křesťanstvím a islámem, mezi relativně mírovou situací v Evropě a výbušnou situací a válečnými konflikty na Blízkém východě, v oblasti Perského zálivu i ve Střední Asii. Vstupem Turecka do EU by se tak EU stala bezprostředním sousedem těchto konfliktů. Na členství Turecka v EU existují rozdílné názory: jedni ho vítají a vidí v něm

příležitost k poznání, druzí se ho obávají a tvrdí, že Turecko do dnešní EU nepatří. Rozpačitost ze členství Turecka vyjadřuje i fakt, že o členství v EU se Turecko oficiálně uchází již od roku 1963.

Otázkou také zůstává, zda EU bude někdy schopna přijmout všechny státy náležící do Evropy, bez ohledu na jejich ekonomickou a kulturní vyspělost. Země bývalé Jugoslávie představují pro EU blízkého, ale problematického partnera. Historický vývoj Balkánského poloostrova charakterizuje náboženské rozdělení na islám a křesťanství a rozdělení křesťanství na západní – katolické či protestantské a na východní – pravoslavné. V minulosti ho výrazně ovlivnila nadvláda Rakouska - Uherska, Itálie, Turecka i tradiční vliv Ruska. Tyto skutečnosti umocňovaly rozdíly mezi jednotlivými národy této části Balkánského poloostrova.

Po druhé světové válce se jednotlívým prvkem této části Balkánského poloostrova stala osoba prezidenta Tita. Po jeho smrti narůstaly problémy vyplývající z decentralizačních tendencí umocněných etnickými a náboženskými rozdíly. Rozpad Jugoslávie byl doprovázen válečnými konflikty, porušováním základních lidských práv, rozsáhlými přesuny obyvatel i vážnými hospodářskými ztrátami a poklesem ekonomické úrovně. V některých částech dokonce došlo k občanským válkám. Politika EU se tak vůči těmto zemím zaměřuje především na jejich stabilizaci – ekonomickou, politickou, bezpečnostní i společenskou. Překonání následků občanské války je ale těžké a trvá dlouho, možná i několik generací.

S rozšiřováním do této oblasti by tedy asi EU neměla nijak spěchat, protože na Balkánském poloostrově je více kandidátů na členství. Ještě nedávno se uvažovalo, a to i v rámci EU, že by se Chorvatsko mělo spíše stát nárazníkovým státem vůči zbytku Balkánu. V případě dalších přístupových jednání s ostatními zeměmi je pak pravděpodobné, že se martyrium blokad kvůli nedořešeným sporům bude opakovat. Co je, však nejdůležitější je to, že na Balkáně se nezapomíná. Nelze předpokládat, že obyvatelé jednotlivých států zapomenou na nedávné nepřátelství v tak krátké době. Lidé, kteří byli postiženi občanskou válkou, potřebují více času na sblížení se. Lze navíc předpokládat, že pokud by se bývalí nepřátelé už jako členové EU rozpomněli na své neshody, nebude mít Unie kapacity, k jejich urovnání. Spíše než rychlé přijímání nových členů se proto jako lepší jeví delší působení Unie směrem ke stabilizaci regionu jednak prostřednictvím příslibu členství a jednak důsledným prosazováním svých principů a finanční podporou.

Lze se domnívat, že rozšiřování není v době probíhající hospodářské krize aktuální, neboť v současné době se státy zaměřují spíše na své ekonomické problémy

a finanční prostředky investují především do domácích strategických podniků. Proto je velmi pravděpodobné, že pro Turecko a Chorvatsko, ale i jiné státy, bude přistoupení možné až po skončení probíhající hospodářské krize.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. BENEŠ, V. *Evropská unie a Turecko: krize důvěry?* Mezinárodní politika, č. 11. s. 10-12.
2. DIENSTBIER, J., et al. *Stabilita Balkánu a Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. 184 s. ISBN 80-239-8060-2.
3. DUŠEK, J. *Historie a organizace Evropské unie*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. 343 s. ISBN-987-86708-32-4.
4. *Evropská unie: Rozšiřování pokračuje*. 1. vyd. Praha: Evropská komise - Delegace Evropské komise v České republice, 2002. 25 s. ISBN: 80-238-8524-3.
5. *Evropa ve 12 lekcích*. Praha: Evropská komise - Delegace Evropské komise v České republice, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 63 s. ISBN 92-79-02860-X.
6. EATWELL, J., et al. *Ne „jen další přistoupení“, Politická ekonomie rozšíření EU na východ*. Praha: Vzdělávací středisko na podporu demokracie, 1997. 77 s.
7. FIALA, P., PITROVÁ, M. (eds.). *Rozšiřování ES/EU*. 3.vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2003. 248 s. ISBN-80-210-3041-0.
8. FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 744 s. ISBN-80-73250-157.
9. CHYTILEK, R., VYKOUPILOVÁ, H. *Na prahu Unie – Bulharsko a Rumunsko*. Revue Politika, březen 2005. 32 s.
10. KOK, W. *Rozšiřování Evropské unie - Úspěchy a výzvy*. 1. vyd. Praha: Delegace Evropské komise v České republice, 2003. 64 s. ISBN 80-239-0739-5.
11. KOLEKTIV AUTORŮ. *Řecko, Turecko, Kypr*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1990. 374 s. ISBN-27-037-90.
12. KOVÁŘ, M., HORČIČKA, V. *Dějiny evropské integrace I*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. 228 s. ISBN 80-210-2625-1.
13. KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko... a kdo dále? Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů*. Praha: Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, 2007. 111 s. ISBN-80-86993-06-X.
14. *Kypr: základní fakta*. Praha: Tisková informační kancelář Kyperské republiky, 2008. 21 s. ISBN 978-9963-38-594-2.

15. MACH, P. *Úskalí evropské integrace*. 2. vyd. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2003. 96 s. ISBN 80-86547-16-7.
16. *NPP - Nástroj předvstupní pomoci. Nové zaměření pomoci EU na rozšíření*. Brusel: Evropská komise – Generální ředitelství pro rozšíření, 2009. 20 s. ISBN 978-92-79-07929-0.
17. PLETANOVÁ, B., et al. *Evropská unie na počátku 21. Století. Reformní procesy a institucionální změna*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2006. 215 s. ISBN-80-246-1154-6.
18. *Porozumění procesu rozšíření, politika rozšíření Evropské Unie*. Brusel: Evropská komise - Delegace Evropské komise v České republice, Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. 17 s. ISBN: 978-92-79-06631-3.
19. RYCHLÍK, J., PERENČEVIC, M. *Dějiny Chorvatska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 576 s. ISBN 978-80-7106-885-3.
20. TUNKROVÁ, L., ŠARADÍN, P. (eds.). *Turecko a Evropská unie: česká a turecká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 153 s. ISBN-978-80-244-1875-9.

Elektronické zdroje

21. *Bulharsko* [online]. Internetová encyklopedie Wikipedia, 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bulharsko>>.
22. *Členské státy EU* [online]. Brusel: Evropská unie, 2008 [cit. 2010-2-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/701/sekce/tabulka-c-1/>>.
23. *Evropské státy - Kandidátské země EU* [online]. Brusel: Evropská unie, 2009 [cit. 2010-01-05]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/abc/european-countries/candidate-countries/index-cs.htm>>.
24. *Chorvatsko* [online]. Internetová encyklopedie Wikipedia, 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chorvatsko>>.
25. KADLECOVÁ, A. *Turecko na cestě do EU. Proces s otevřeným koncem*. [online]. Revue politika 6-7/2005 [cit. 2010/01/04]. Dostupný z WWW: <<http://revuepolitika.cz/583/clanky/turecko-naceste-do-eu-proces-s-otevrenym-koncem>>. ISSN: 1803-8468.
26. KRUTÍLEK, O., KUCHYŇKOVÁ, P., FRÍZLOVÁ, I. *Monitoring EU europoslance Hynka Fajmona Duben/září 2009* [online]. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009 [cit. 2010-03-24]. Dostupný z WWW: <<http://cdk.cz/pdf/monitoring/2009-0409.pdf>>.

27. *Mapy Kypru* [online]. Praha: Orbion, 2010. [cit. 2010-02-03]. Dostupný z WWW: <[www.http\\kypr.orbion.cz/mapy/](http://kypr.orbion.cz/mapy/)>.
28. *Turkey 2008 progress report* [online]. Brussels: European Communities, 2008 [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press-corner/key-documents/reports-nov-2008/turkey-progress-report-en.pdf>>.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

EHP – Evropský hospodářský prostor

ES – Evropská společenství

ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli

EU – Evropská unie

NATO – Severoatlantická aliance

NPP – Nástroj předvstupní pomoci

OEEC – Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci

OSN – Organizace spojených národů

ABSTRAKT

SELTSAMOVÁ, J. *Rozšiřování Evropské unie po roce 2007: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 59 s. Vedoucí bakalářské práce Ing. Jiří Dušek.

Klíčová slova: Evropská unie, další rozšiřování EU, kandidátské země EU, přístupová kritéria, evropská integrace

Práce se zabývá rozšiřováním Evropské unie. Pojednává o procesu přistoupení a kritériích, která jsou nutná pro vstup do EU. Popisuje jednotlivá rozšíření od vzniku Unie až do dnešních dnů, analyzuje problematiku dalšího rozšiřování EU se zaměřením na balkánské státy.

Práce se zaměřuje na přiblížení situace v jednotlivých kandidátských zemích EU – Turecku, Chorvatsku a Bývalé jugoslávské republice Makedonii. Hlavní pozornost je soustředěna na přístupová kritéria a jejich průběžné plnění. Dále se zabývá postavením potencionálních kandidátských zemí a jejich vztahy k EU.

Závěr obsahuje shrnutí práce a souhrnný názor na možnost dalšího rozšiřování Evropské unie.

ABSTRACT

SELTAMOVIÁ, J. *The European Union enlargement after 2007: Bachelor thesis.* České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2010. 59 p.
Supervisor: Ing. Jiří Dušek.

Key words: European Union, further enlarging of the EU, EU candidate countries, accession criteria, European integration

The thesis deals with the European Union enlarging. It concerns the accession process and the criteria that are necessary for accession to the EU. It describes individual enlargements since the establishment of the EU up to this day, providing an analysis of the issues related to further enlarging of the EU with focus on the Balkan countries.

The thesis aims to describe the situation in individual candidate countries of the EU - Turkey, Croatia and the Former Yugoslav Republic of Macedonia. The main attention is concentrated on access criteria and their continuous fulfilling. Furthermore, it deals with the position of potential candidate countries and their relations to the EU.

The conclusion contains the thesis résumé and a summarizing opinion on the possibility of further enlarging of the European Union.